

Erasmus Universiteit Rotterdam
Erasmus School of Economics
Bachelorscriptie Accounting, Auditing & Control

Zijn belastingroutes verantwoord?

**Een onderzoek naar de gevolgen van belastingroutes voor de
kwaliteit van de jaarrekening**

Naam student: Naomi Kamminga
Studentnummer: 410871
Scriptiebegeleider: Dhr. M. van Dongen
Tweede meelezer: Dhr. R. van der Wal
Datum: 25 juni 2017

Abstract:

Deze scriptie onderzoekt of het gebruik van belastingroutes leidt tot minder kwaliteit van de jaarrekening. Eerst is onderzocht hoe de kwaliteit van de jaarrekening kan worden vastgesteld. Na analyse van verschillende methoden blijkt dat de methode waarbij meerdere kwalitatieve kenmerken uit het Conceptual Framework van de IASB en FASB worden geoperationaliseerd in dit onderzoek wordt gebruikt om de kwaliteit vast te stellen. Vervolgens is onderzocht welke belastingroutes multinationals kunnen gebruiken om optimaal belasting te betalen. De verrekenprijzenroute, de royaltyroute en twee renteroutes worden beschreven en er worden voorbeelden gegeven van multinationals die deze routes gebruiken. Als laatste is aan de hand van de jaarrekeningen van de NS, ASML, Starbucks en Google over de periode 2012-2016 onderzocht of de jaarrekeningen voldoende informatie bevatten over het belastingbeleid en belastingroutes. Het blijkt dat ondanks dat alle onderzochte multinationals gebruik maken van belastingroutes, ze allemaal voldoen aan de eisen die vanuit de kwalitatieve kenmerken, de accounting standaarden en de maatschappij aan de jaarrekening gesteld worden. De enige uitzondering is dat niet gerapporteerd wordt in welk land belasting betaald is. Er wordt geconcludeerd dat het gebruik van belastingroutes geen gevolgen heeft voor de kwaliteit van de jaarrekening.

Keywords: Kwaliteit van de jaarrekening, kwalitatieve kenmerken, belastingen, belastingbeleid, belastingontwijking, belastingroutes, renteroute, royaltyroute, verrekenprijzenroute

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1 Inleiding.....	4
1.1 Aanleiding.....	4
1.2 Onderzoeksvraag.....	5
1.3 Relevantie.....	6
1.4 Methodologie.....	6
1.5 Opbouw scriptie.....	7
Hoofdstuk 2 Theoretisch Raamwerk.....	8
2.1 Agency Theorie.....	8
2.2 Kwaliteit van externe verslaggeving.....	9
2.3 Belastingontwijking en belastingroutes.....	11
Hoofdstuk 3 Kwaliteit van de jaarrekening.....	14
3.1 Kwaliteit van de winst.....	14
3.2 Waarderelevantie van de jaarrekening.....	16
3.3 Operationaliseren van kwalitatieve kenmerken.....	17
3.4 Conclusie.....	19
Hoofdstuk 4 Belastingroutes.....	21
4.1 De verrekenprijzenroute.....	21
4.2 De royaltyroute.....	23
4.3 De Renteroutes.....	24
4.6 Conclusie.....	25
Hoofdstuk 5 Belastingroutes en de jaarrekening.....	27
5.1 De objectieve criteria.....	27
5.2 De NS.....	29
5.3 ASML.....	30
5.4 Starbucks.....	31
5.5 Google.....	33
5.6 Conclusie.....	34
Hoofdstuk 6 Conclusie.....	35
6.1 Beperkingen en aanbevelingen.....	38
Referentielijst.....	40
Appendix A Eisen aan de jaarrekening vanuit de kwalitatieve kenmerken.....	45
Appendix B De toelichtingseisen over belastingen uit de accounting standaard van IFRS.....	46

Appendix C De toelichtingseisen voor belastingen uit de accounting standaard van US GAAP	48
Appendix D Resultaten van de analyse van de jaarrekeningen van de NS	50
Appendix E Resultaten van de analyse van de jaarrekeningen van ASML	53
Appendix F Resultaten van de analyse van de jaarrekeningen van Starbucks	56
Appendix G Resultaten van de analyse van de jaarrekeningen van Google	59

Hoofdstuk 1 Inleiding

1.1 Aanleiding

De afgelopen jaren is het gebruik van belastingroutes door multinationale ondernemingen om daarmee de belasting te ontwijken een veel besproken onderwerp in de maatschappij. Door verschillende mediaberichten en onderzoeksrapporten van non-gouvernementele organisaties staat het onderwerp hoog op de publieke agenda. In de internationale politiek zijn verschillende initiatieven ontwikkeld om het gebruik van belastingroutes aan te pakken. In 2015 kwam de OESO met een vijftienpuntenplan om verschillende constructies waarlangs belastingontwijking plaatsvindt aan te pakken en te zorgen dat bedrijven meer transparantie geven over waar ze belasting betalen. In hetzelfde jaar ontwikkelde de Europese Unie een actieplan waarmee de belastingstelsels van lidstaten op elkaar afgestemd worden, zodat ondernemingen minder belasting kunnen ontwijken. In 2016 presenteerde de Europese Commissie verschillende anti-belastingontwijkingsmaatregelen waarmee verschillende belastingroutes worden gedicht (Huijgevoort, 2016; Reijn, 2015; Segenhout, 2017).

Ondanks deze internationale aanpak tegen belastingontwijking zijn er nog steeds bedrijven die gebruik blijven maken van lucratieve belastingroutes om de belastingdruk te verminderen. De Nederlandse Spoorwegen (NS) is in opspraak, omdat zij gebruik maakt van een belastingroute naar Ierland om in Nederland minder belasting te betalen. Sinds 1998 heeft de NS een dochteronderneming in Ierland. Dit dochterbedrijf koopt de treinstellen voor de NS in en verhuurt deze vervolgens aan de NS. Door deze constructie verschuift een deel van de winst, die de NS behaalt, van Nederland naar Ierland en betaalt de NS minder belasting in Nederland. In 2015 beloofde het bedrijf de route af te bouwen, maar onlangs bleek dat de belastingroute wordt voortgezet via een andere dochteronderneming (Dijk, 2017; Duursma & Tamminga, 2015).

Niet alleen NS staat bekend om het gebruik van belastingroutes. Ook andere Nederlandse multinationals zoals WE fashion, ING, Hema en ASML maken gebruik of hebben in het verleden gebruik gemaakt van belastingroutes om in Nederland minder belasting te betalen. Sommige bedrijven kiezen voor een belastingroute naar België, andere hebben in het verleden gebruik gemaakt van een belastingroute naar Luxemburg (Wensink, 2014; Zembla, 2015)

Daarnaast zijn er buitenlandse multinationals die een belastingroute naar Nederland opzetten om te profiteren van de gunstige fiscale regels van het Nederlandse belastingstelsel. Tachtig van de honderd grootste bedrijven ter wereld hebben in Nederland een fiscaal gedreven vestiging om te profiteren van belastingvoordelen (Geest, Kleef, & Smits, 2013). Begin 2016

werd bekend dat Google in 2014 ongeveer 10,7 miljard euro op de rekening van haar Nederlandse dochter stortte om te profiteren van de fiscale vrijstelling van royalty's en daarmee de winst in de Verenigde Staten te drukken (NOS, 2016). Starbucks moest na de uitspraak van de Europese Commissie miljoenen euro's terugbetalen aan de Nederlandse overheid, omdat zij door middel van transferpricing via een Nederlandse dochtermaatschappij minder belasting betaalde over de behaalde winst (Huijgenvoort, 2016) .

Vanuit maatschappelijk oogpunt is het gebruik van belastingroutes om daarmee belastingbetaling te ontwijken ongewenst. Er wordt gesteld dat bedrijven belasting moeten betalen waar de winst ontstaat en niet waar de regels het gunstigst zijn (OECD, 2013; Oxfam Novib, 2013). Vanuit bedrijfseconomisch oogpunt is het gebruik van belastingroutes begrijpelijk. Bedrijven investeren waar het economisch klimaat het gunstigst is. Zij zullen hun activiteiten ondernemen waar de belastingdruk het laagste is (OECD, 2013).

Ook in accounting zijn belastingroutes onderwerp van discussie. Wanneer bedrijven gebruik maken van belastingroutes gaat dit gepaard met het achterhouden van informatie over de bedrijfsactiviteiten of individuele activa (Durnev, Li, & Magnan, 2017). Het achterhouden van informatie kan gevolgen hebben voor de kwaliteit van de jaarrekening. Eumedion, een belangenorganisatie voor institutionele beleggers, roept beursgenoteerde ondernemingen op meer transparantie te geven over het belastingbeleid en de daarmee samenhangende risico's. Een transparanter belastingbeleid zorgt voor een betere kwaliteit van de jaarrekening en stelt beleggers in staat een betere analyse van de risico's te maken en daardoor betere investeringsbeslissingen (Eumedion, 2015).

1.2 Onderzoeksvraag

Het doel van deze scriptie is te onderzoeken of het gebruik van belastingroutes gevolgen heeft voor de kwaliteit van de externe verslaggeving, specifiek de jaarrekening. De volgende hoofdvraag staat centraal:

'Leidt het gebruik van belastingroutes tot minder kwaliteit van de jaarrekening?'

Deze hoofdvraag wordt beantwoordt aan de hand van de volgende deelvragen:

1. Hoe kan de kwaliteit van de jaarrekening worden vastgesteld?
2. Welke belastingroutes kunnen ondernemingen gebruiken om optimaal belasting te betalen?
3. Wat zijn de gevolgen van het gebruik van belastingroutes voor de jaarrekening?

1.3 Relevantie

Deze scriptie probeert een bijdrage te leveren aan de wetenschappelijke literatuur over de relatie tussen de kwaliteit van de jaarrekening en het belastingbeleid van de onderneming. Eerder is onderzoek gedaan door Eberhartinger (1999) naar de invloed van nationale belastingstelsels op financiële verslaggeving van bedrijven. Het blijkt dat door verschillen in nationale belastingwetten de jaarrekening minder vergelijkbaar is en er minder aansluiting is bij het beginsel van getrouwe weergave. Hanlon, Hoopes en Shroff (2014) onderzoeken de relatie tussen handhaving van belastingregels en de kwaliteit van de jaarrekening. Zij vinden dat wanneer de handhaving van belastingregels sterker is, dit voor een hogere kwaliteit van de jaarrekening zorgt. Durnev, Li en Magnan (2017) onderzoeken de kwaliteit van de jaarrekening van bedrijven die activiteiten ondernemen in landen die bestempeld zijn als belastingparadijzen. Het blijkt dat bedrijven die opereren in belastingparadijzen een lagere kwaliteit van de jaarrekening hebben dan bedrijven die dit niet doen. In deze literatuur is nog niet onderzocht wat de invloed van belastingroutes is op de kwaliteit van de jaarrekening. Deze scriptie identificeert verschillende belastingroutes waar multinationale ondernemingen gebruik van maken om optimaal belasting te betalen en onderzoekt of informatie over deze belastingroutes terug te vinden is in de jaarrekening van deze ondernemingen. Aan de hand van deze analyse wordt een conclusie getrokken over de gevolgen voor de kwaliteit van de jaarrekening.

1.4 Methodologie

De hoofdvraag met bijbehorende deelvragen wordt onderzocht door middel van literatuuronderzoek en empirisch onderzoek. Aan de hand van literatuur wordt eerst bepaald hoe de kwaliteit van de jaarrekening vast te stellen is. De International Accounting Standards Board (IASB) heeft verschillende kwalitatieve kenmerken voor de jaarrekening opgesteld. In de literatuur is onderzoek gedaan naar hoe deze kenmerken terug te vinden zijn in de jaarrekening en hoe bepaald kan worden of de jaarrekening kwaliteit heeft. Vervolgens wordt literatuuronderzoek gedaan naar de belastingroutes die multinationale ondernemingen gebruiken om optimaal belasting te betalen. De scriptie beperkt zich tot belastingroutes die buitenlandse multinationals in Nederland gebruiken en die Nederlandse multinationals in het buitenland gebruiken. Er wordt empirisch onderzoek gedaan door te bestuderen of en in hoeverre informatie over belastingroutes terug te vinden is in de jaarrekeningen van multinationale ondernemingen. Om de omvang van het onderzoek te beperken is gekozen de jaarrekening van twee Nederlandse multinationals en twee buitenlandse multinationals te onderzoeken over de periode 2012-2016. De jaarrekeningen van de NS, ASML, Starbucks en

Google zijn geselecteerd, omdat zij in de media bestempeld zijn als gebruikers van belastingroutes.

1.5 Opbouw scriptie

De scriptie is als volgt opgebouwd. Hoofdstuk 2 behandelt het theoretisch raamwerk waarin de theorieën en definities, die de scriptie hanteert, uiteen worden gezet. Hoofdstuk 3 geeft een analyse van de literatuur die geschreven is over het vaststellen van de kwaliteit van de jaarrekening. De verschillende belastingroutes die multinationals gebruiken om optimaal belasting te betalen worden beschreven in hoofdstuk 4. Hoofdstuk 5 geeft de resultaten weer van het onderzoek of de belastingroutes terug te vinden zijn in de jaarrekeningen van vier verschillende multinationals. De conclusie en beantwoording van de hoofdvraag worden behandeld in hoofdstuk 6.

Hoofdstuk 2 Theoretisch Raamwerk

Dit hoofdstuk bespreekt verschillende theorieën en definities van begrippen die gebruikt worden om de hoofdvraag en deelvragen te beantwoorden. Allereerst wordt de Agency Theorie besproken. Deze theorie wordt in de economie en accounting gebruikt om de relatie tussen aandeelhouders en de manager te verklaren die van belang is in dit onderzoek. Vervolgens worden de kwalitatieve kenmerken van de externe verslaggeving behandeld. De IASB heeft deze kenmerken gedefinieerd om aan te geven wanneer de jaarrekening kwaliteit heeft. Deze kenmerken zijn van belang bij de beantwoording van de hoofdvraag. Tot slot worden belastingontwijking en belastingroutes gedefinieerd en worden verschillende verklaringen gegeven hoe belastingroutes kunnen ontstaan.

2.1 Agency Theorie

Agency Theorie wordt in de economie gebruikt om te bepalen hoe contracten vormgegeven moeten worden, zodat partijen in een economische transactie dezelfde doelen nastreven. De theorie beschrijft hoe problemen die in een principaal-agent relatie ontstaan opgelost kunnen worden. Er is sprake van een principaal-agent relatie wanneer de ene partij, de principaal, een andere partij, de agent, inhuurt om een taak uit te voeren en daarbij zijn besluitvormingsautoriteit delegeert aan de agent. Bij het uitvoeren van zijn taak beïnvloedt de agent het resultaat van de principaal (Jensen & Meckling, 1976). In accounting is de relatie tussen de aandeelhouders (de principaal) en de manager (de agent) van de onderneming van belang. De aandeelhouders huren de manager in om de onderneming te besturen en beslissingen te nemen over het beleid en de activiteiten van de onderneming. Als de manager de onderneming goed bestuurt zorgt dit voor winst en zal het rendement van de aandeelhouders stijgen. Als de manager verkeerde beslissingen neemt zal dit het rendement van de aandeelhouders negatief beïnvloeden.

In een principaal-agent relatie kunnen problemen ontstaan wanneer cumulatief voldaan wordt aan twee voorwaarden (Eisenhardt, 1989):

1. De doelen en belangen van de principaal en agent verschillen.
2. De acties die genomen worden door de agent zijn moeilijk te observeren door de principaal. De eerste voorwaarde houdt in dat zowel de principaal als de agent rationele individuen zijn die hun economisch nut willen maximaliseren en daardoor in hun eigen belang handelen. De doelen en belangen komen niet overeen, omdat de agent alleen om zijn eigen nut geeft. Het doel van de aandeelhouders is een maximale winst te behalen met een minimum aan risico. De manager wil zijn persoonlijke welvaart vergroten zelfs als dit ten koste gaat van het resultaat van de

aandeelhouders. Hij wil bijvoorbeeld een hoge beloning, een goede reputatie of goede carrièreperspectieven waardoor hij op de korte termijn de prestaties van het bedrijf verhoogt ondanks dat dit negatieve gevolgen heeft voor de aandeelhouders op de lange termijn (Berle & Means, 1932). De tweede voorwaarde houdt in dat de principaal niet direct de acties van de agent kan observeren en daardoor niet kan controleren of de agent in zijn belang handelt (Subramaniam, 2006). Dit wordt informatieasymmetrie genoemd: de agent heeft meer informatie dan de principaal. Aandeelhouders kunnen de manager niet dagelijks controleren om zeker te zijn dat hij zijn taak goed uitoefent. Daarnaast heeft de manager meer informatie over de prestaties en financiële positie van de onderneming dan de aandeelhouders.

De problemen in een principaal-agent relatie kunnen op twee manieren worden opgelost: het geven van prikkels aan de agent en door de agent te controleren (Jensen & Meckling, 1976). Bij de eerste oplossing probeert de principaal het gedrag van de agent te beïnvloeden door prikkels te bieden waardoor uiteindelijk de belangen van de principaal en de agent overeenkomen. De aandeelhouders kunnen de beloning van de manager afhankelijk maken van de prestaties van het bedrijf, zodat de manager eerder in het belang van de aandeelhouders handelt (Subramaniam, 2006). Bij de tweede oplossing probeert de principaal meer informatie te krijgen over de acties van de agent via verschillende controle- en informatiesystemen (Subramaniam, 2006). Deze systemen kunnen voor een onderneming intern en extern zijn. Er kan een raad van commissarissen worden aangesteld die toezicht houdt op de manager of de prestaties van de manager worden geëvalueerd via het opstellen van budgetten. Daarnaast kunnen aandeelhouders externe verslaggeving van de onderneming raadplegen om meer informatie te krijgen over de prestaties en financiële positie van het bedrijf. Het is in dat geval van belang dat de externe verslaggeving aan bepaalde eisen voldoet.

2.2 Kwaliteit van externe verslaggeving

De externe verslaggeving van een onderneming heeft als doel informatie te verschaffen aan externe gebruikers. De informatie bestaat vooral uit financiële gegevens van de onderneming, zodat externe gebruikers inzicht krijgen in de financiële positie en prestaties van de onderneming. De externe verslaggeving bestaat uit verschillende documenten waarvan de belangrijkste de jaarrekening is. Deze bestaat volgens de IASB uit een balans, een winst- en verliesrekening, een mutatie-overzicht van het eigenvermogen, een kasstroomoverzicht en een toelichting. Bij het opstellen van de jaarrekening zijn er een aantal uitgangspunten waarmee rekening gehouden moet worden. Deze uitgangspunten worden beschreven in het Conceptual Framework van de IASB. (Böhmer, Hoogendoorn, & Kruit, 2016).

In het Conceptual Framework wordt onder andere het doel en de kwalitatieve kenmerken van de jaarrekening uiteengezet. Het doel van de jaarrekening wordt omschreven als het verschaffen van financiële informatie over de onderneming die nuttig (bruikbaar en voldoende informatief) is voor bestaande en potentiële investeerders voor het nemen van economische beslissingen (IASB, 2010). De kwalitatieve kenmerken van de jaarrekening zijn de eigenschappen van de jaarrekening die de informatie nuttig maakt voor externe gebruikers. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen fundamentele kenmerken waarmee altijd rekening moet worden gehouden bij het opstellen van de jaarrekening en overige kenmerken die de fundamentele kenmerken kunnen versterken (IASB, 2010).

De fundamentele kenmerken zijn relevantie en getrouwe weergave. Informatie is relevant wanneer het de gebruikers van de jaarrekening ondersteunt bij het nemen van economische beslissingen. De informatie helpt de investeerders bij het beoordelen van vroegere, huidige of toekomstige gebeurtenissen. Aspecten van relevantie zijn dat de informatie voorspellende of bevestigende waarde heeft. De relevantie van de informatie is afhankelijk van de materialiteit. Er wordt beoordeeld of het weglaten of onjuist weergeven van informatie de economische beslissingen die gebruikers op basis van de jaarrekening nemen kan beïnvloeden (Böhmer, Hoogendoorn, & Kruit, 2016; IASB, 2010). De getrouwe weergave van de jaarrekening houdt in dat de informatie geen fouten of onjuistheden bevat en de informatie een juiste weergave van de economische realiteit geeft. Belangrijke aspecten zijn onpartijdigheid, juistheid en volledigheid (IASB, 2010).

De overige kenmerken zijn vergelijkbaarheid, verifieerbaarheid, tijdigheid en begrijpelijkheid. Deze kenmerken moeten de relevantie en getrouwe weergave versterken. De vergelijkbaarheid van de jaarrekening neemt twee vormen aan. Allereerst kan men de informatie in de jaarrekening over verschillende perioden vergelijken. Ten tweede kan men de informatie in de jaarrekening tussen verschillende ondernemingen vergelijken. Verifieerbaarheid van de jaarrekening betekent dat de verschillende gebruikers van de jaarrekening tot vergelijkbare conclusies komen over wat opgenomen is in de jaarrekening. Verifieerbaarheid versterkt daardoor de getrouwe weergave van de jaarrekening. Tijdigheid houdt in dat de informatie op tijd beschikbaar is voor gebruikers, zodat de informatie hun beslissingen kan beïnvloeden. Het laatste overige kenmerk is begrijpelijkheid. Dit omvat het duidelijk en beknopt classificeren en presenteren van de informatie, zodat de gebruikers het begrijpen. Daarbij wordt ervan uitgegaan dat gebruikers van de jaarrekening een redelijke kennis bezitten van het bedrijf, de economische activiteiten en van de verslaggeving, zodat zij de informatie met zorg kunnen bestuderen. Het is

niet toegestaan relevante informatie weg te laten omdat deze te complex is voor externe gebruikers (IASB, 2010).

IASB is van mening dat wanneer bedrijven bij het opstellen van de jaarrekening rekening houden met de kwalitatieve kenmerken, dit kan helpen bij het ontwikkelen van een consistent accountingbeleid. Dit zorgt ervoor dat de jaarrekening relevant en betrouwbaar blijft (IASB, 2015). De Financial Accounting Standards Board (FASB) hanteert in haar Conceptual Framework dezelfde kwalitatieve kenmerken als de IASB, maar geeft een andere prioriteit in de rangorde van de kenmerken. In deze scriptie wordt ervan uitgegaan dat de kwalitatieve kenmerken die de IASB en FASB hanteren hetzelfde zijn.

2.3 Belastingontwijking en belastingroutes

Belastingontwijking wordt gedefinieerd als alle legale strategieën die bedrijven gebruiken om de te betalen belasting te verminderen (Hanlon & Heitzman, 2010; Oxfam Novib, 2013). Bedrijven zoeken de grenzen van de belastingwetten en belastingverdragen op om een optimaal bedrag aan belasting te betalen. Met optimaal wordt in dit verband minimaal bedoeld. Belastingontwijking moet onderscheiden worden van belastingontduiking. Dit is het gebruiken van illegale manieren om minder belasting te betalen, waarbij wet- en regelgeving overtreden wordt (Belastingdienst, 2016). Belastingontwijking kan op verschillende manieren plaatsvinden. In het binnenland kan een onderneming gebruik maken van belastingfaciliteiten die de nationale wet- en regelgeving biedt en daarop haar rechtsvorm of financieringsstructuur aanpassen. Daarnaast kan een bedrijf lobbyen bij de overheid om gunstige belastingafspraken te maken (Weyzig, 2013). Op internationaal gebied kunnen bedrijven belastingroutes opzetten om te profiteren van gunstige belastingregels die verschillende landen bieden. Belastingroutes worden gedefinieerd als: "Het sluizen van geld langs een of meerdere landen om belasting te ontwijken" (DFB Online, 2017). Door middel van belastingroutes verschuiven ondernemingen kapitaal van landen waar relatief veel belasting betaald wordt naar landen waar relatief weinig belasting betaald wordt. Van belang is dat de regels niet in een specifiek land gunstig zijn, maar hoe de regels uit verschillende landen een interactie met elkaar hebben waardoor voor bedrijven een gunstige belastingroute ontstaat (OECD, 2013).

Bij het ontstaan van belastingroutes staat de interactie tussen bedrijven en overheden en overheden onderling centraal. Door globalisatie en technologische ontwikkelingen zijn er toenemende kapitaalstromen en investeringen tussen landen. Bedrijven die hun concurrentiepositie willen verbeteren zullen investeren waar de winstgevendheid het hoogste en

de belastingdruk het laagste is. Voor overheden betekent globalisatie dat het belastingstelsel niet langer ontwikkeld kan worden zonder rekening te houden met het belastingbeleid in andere landen. Overheden willen dat de economie en de welvaart in het eigen land groeit en dat is afhankelijk van investeringen die gedaan worden. Daardoor kan druk voor overheden ontstaan een competitief belastingbeleid te bieden, zodat buitenlandse investeringen in hun land gedaan worden (OECD, 2013). Belastingconcurrentie is de ontwikkeling waarbij landen elkaar actief beconcurreren door gunstige fiscale faciliteiten te bieden aan investeerders en vermogensbezitters. Sinds de jaren '80 van de vorige eeuw hebben bijna alle landen het tarief van de vennootschapsbelasting verder verlaagd. Het gevolg is een 'race to the bottom' waarbij tariefpercentages van de vennootschapsbelasting steeds verder verlaagd worden. Daarnaast bieden landen andere belastingvoordelen. Nederland heeft bijvoorbeeld de innovatiebox om buitenlandse multinationals aan te trekken. De tariefsverlagingen en belastingsubsidies gaan samen met een grondslagverbreding, zodat de belastingopbrengst van de overheid niet terug loopt (Kam, Koopmans, & Wellink, 2015).

Daarnaast zorgen belastingverdragen tussen landen ervoor dat er mogelijkheden zijn een belastingroute te ontwikkelen. Iedere overheid heeft het recht belasting te heffen over het inkomen dat verdiend is binnen de grenzen van het land. Belastingheffing wordt in sommige landen gebaseerd op het woonplaatsbeginsel dat bepaalt dat ondernemingen die in het land gevestigd zijn belasting betalen over het wereldinkomen. In andere landen is het bronlandbeginsel leidend dat bepaalt dat ondernemingen die niet in het land gevestigd zijn, maar wel inkomen uit het land genieten belasting betalen over het inkomen dat ontstaan is in dit land (Stevens, 2015). De interactie tussen nationale belastingstelsels kan ervoor zorgen dat inkomen twee keer belast wordt: één keer in het woonland en één keer in het bronland. De interactie kan ook tot een leemte leiden waarbij inkomen in geen enkel land belast wordt. Om dubbele belasting en dubbele niet-belasting te voorkomen zijn er belastingverdragen tussen landen gesloten om de heffingsbevoegdheden over het inkomen te verdelen. Het doel is te zorgen dat belasting niet de vrije handel en concurrentieverhoudingen verstoort. Toch geven deze verdragen multinationale ondernemingen de mogelijkheid de regels van het verdrag in hun voordeel te gebruiken en belastingvoordeel te verkrijgen (OECD, 2013).

Bedrijfsspecifieke kenmerken kunnen verklaren of een onderneming belastingroutes gebruikt om de belastingdruk te verminderen. Het blijkt dat de omvang van de onderneming bepaalt of en in hoeverre een bedrijf belasting ontwijkt. Grotere ondernemingen houden zich bezig met meer bedrijfsactiviteiten en financiële transacties dan kleinere ondernemingen, waardoor zij meer

mogelijkheden en middelen hebben de belastingdruk te verminderen (Rego, 2003). Ook de hoeveelheid winst voor belasting bepaalt of bedrijven de neiging hebben de te betalen belasting te verminderen. Bedrijven met een hogere winst voor belasting kunnen efficiënter gebruik maken van belastingverlagingen en faciliteiten die de wet biedt (Manzon & Plesko, 2002). Daarnaast hebben bedrijven met buitenlandse activiteiten meer mogelijkheden belasting te ontwijken dan bedrijven die alleen in het binnenland gevestigd zijn. Zij kunnen profiteren van gunstigere belastingregels en belastingtarieven in andere landen (Rego, 2003).

Belastingontwijking kan tot slot verklaard worden vanuit de Agency Theorie. Tot nu toe is het perspectief gegeven dat belastingen een factor vormen waarmee rekening gehouden moet worden als men een financierings- of investeringsbeslissing maakt en belasting ontweken wordt om voordeel te behalen. Verondersteld wordt dat het belastingvoordeel dat ontstaat door belastingontwijking van de belastingdienst naar de aandeelhouders vloeit en voor een hogere winst na belasting zorgt. In dit proces speelt ook de principaal-agent relatie tussen de aandeelhouders en de manager een rol (Desai & Dharmapala, 2009a). In eerste instantie kan vanuit de Agency Theorie beredeneerd worden dat wanneer de manager in het belang van de aandeelhouders handelt hij belasting ontwijkt, zodat de winst na belasting maximaal is. Toch zal de manager bij belastingontwijking niet altijd in het belang van de aandeelhouder handelen en bestaan mogelijkheden voor de manager opportunistisch gedrag te vertonen. Een kenmerk van belastingontwijking is dat het samenhangt met het achterhouden van informatie en opzetten van complexe transacties om de kans op ontdekking door de belastingdienst te verkleinen. Tegelijkertijd is deze informatie niet beschikbaar voor aandeelhouders of hebben zij niet de juiste kennis de complexe transacties te begrijpen. Hierdoor ontstaat voor de manager de mogelijkheid opportunistisch gedrag te vertonen zonder dat aandeelhouders dit opmerken (Desai & Dharmapala, 2008). Managers kunnen daardoor een deel van het belastingvoordeel naar zichzelf overbrengen of meer risico nemen bij het ontwijken van de belasting dan gewenst wordt door de aandeelhouders (Desai & Dharmapala, 2009a). Hierdoor zal belastingontwijking niet altijd evenveel waarde creëren voor de aandeelhouders (Desai & Dharmapala, 2009b). Wanneer aandeelhouders weten dat managers opportunistisch gedrag vertonen bij belastingontwijking kunnen ze een prestatiebonus aan de manager geven waardoor de belastingontwijking alsnog tot op gewenst niveau wordt vermeden en de winst na belasting stijgt (Desai & Dharmapala, 2006). Daarbij moet opgemerkt worden dat het effect van de prestatiebonus beter werkt in ondernemingen met een zwakke principaal-relatie dan in ondernemingen waar de belangen van aandeelhouders en managers al overeenkomen (Desai & Dharmapala, 2006).

Hoofdstuk 3 Kwaliteit van de jaarrekening

In dit hoofdstuk wordt literatuuronderzoek gedaan naar verschillende methoden die gebruikt worden om de kwaliteit van de jaarrekening vast te stellen. Uit het theoretisch raamwerk blijkt dat het belangrijk is dat de jaarrekening kwaliteit heeft, onder andere omdat investeerders hun investeringsbeslissingen erop baseren. Verschillende groepen gebruikers hebben verschillende eisen waaraan de jaarrekening moet voldoen. Daardoor is kwaliteit een subjectief begrip en kan het vaststellen ervan ingewikkeld zijn. In de wetenschappelijke literatuur zijn verschillende methoden ontwikkeld waarmee de kwaliteit van de jaarrekening gemeten kan worden. Dit hoofdstuk bespreekt methoden die kijken naar de kwaliteit van de winst, de waarderelevantie van de jaarrekening en de operationalisatie van de kwalitatieve kenmerken van de jaarrekening. Er wordt een toelichting van iedere methode gegeven, hoe de kwaliteit gemeten wordt, wat de voor- en nadelen van iedere methode zijn en of er aansluiting is bij de kwalitatieve kenmerken van de IASB.

3.1 Kwaliteit van de winst

De kwaliteit van de winst omvat de mate waarin de gerapporteerde winst in de jaarrekening in overeenstemming is met de werkelijke winst. Door onder andere accounting standaarden, onzekerheid bij waarderen van activa en passiva en beoordelingsvrijheid van managers bij het opstellen van de jaarrekening wijkt de werkelijke winst af van de gerapporteerde winst (Leuz, Nanda, & Wysocki, 2003; Schipper & Vincent, 2003). Het is van belang dat de winst kwaliteit heeft, omdat de winst een weergave is van de financiële prestaties van de onderneming en gebruikt wordt als basis voor investeringen, leningen en beloningen van managers. Schippers en Vincent (2003) stellen dat wanneer de winst een lage kwaliteit heeft managers onbedoeld een hogere beloning krijgen en kredietverstrekkers meer geld uitlenen dan gewenst is. Bij het meten van de kwaliteit van de winst wordt gekeken naar verschillende elementen: winstegalitatie, winststuring en tijdige verlieserkenning.

Winstegalitatie is het uitvlakken van de winst over de tijd (Bouwens, Leung, & Verriest, 2011). De veranderingen in de winst worden kleiner waardoor de winst minder bij de economische realiteit aansluit en de kwaliteit daalt (Leuz et al., 2003). Winstegalitatie wordt gemeten door de variabiliteit van de verandering van de winst te meten. Ook de ratio van de verandering van de winst en de verandering van de kasstromen kan winstegalitatie meten. Bij deze methode wordt ervan uitgegaan dat ondernemingen met veranderingen in de kasstromen ook verandering in de winst moeten hebben. Als de winst geëgaliseerd wordt, is de verandering van de winst lager dan

die van de kasstromen. Verder kan de correlatie tussen de accruals en kasstromen winstegalisatie meten. Accruals geven het deel van de winst weer dat geen kasstroom is. Een negatieve samenhang tussen accruals en de kasstromen suggereert dat managers accruals gebruiken om de variabiliteit in kasstromen te egaliseren wat indirect invloed heeft op de gerapporteerde winst (Barth, Landsman, & Lang, 2008; Bouwens et al., 2011; Lang, Raedy, & Yetman, 2003; Leuz et al., 2003).

Een tweede element waarmee de kwaliteit van de winst wordt gemeten is de mate van winststuring. Er wordt gekeken of ondernemingen kleine positieve winsten rapporteren om een bepaald winstdoel te behalen of verliezen te vermijden. Er is sprake van een kleine positieve winst wanneer de nettowinst kleiner is dan 1% van de totale activa (Barth et al., 2008; Bouwens et al., 2011; Lang et al., 2003). Daarnaast kan gekeken worden naar verandering in de totale accruals. De gedachte is dat een deel van de accruals niet beïnvloed kan worden door accountingbeleid of schattingen van managers waardoor deze constant over de tijd zijn. Wanneer de totale accruals veranderen betekent dit dat accruals gebruikt worden om de winst te sturen en de kwaliteit van de winst afneemt. De kwaliteit daalt, omdat niet meer aangesloten wordt bij de economische realiteit (Schipper & Vincent, 2003).

De kwaliteit van de winst kan tot slot gemeten worden door te kijken naar de mate waarin bedrijven grote verliezen tijdig erkennen. Volgens Barth, Landsman en Lang (2008) is de kwaliteit van de winst hoger wanneer grote verliezen worden gerapporteerd in de periode waarin ze ontstaan dan dat ze uitgesteld worden naar toekomstige perioden. Er wordt beter aangesloten bij de economische realiteit als verliezen eerder gerapporteerd worden. Tijdige verlieserkenning wordt gemeten door te observeren of een verlies groter is dan 20% van de totale activa.

De voordelen van het meten van de kwaliteit van de winst is dat de data die benodigd zijn om de kwaliteit te meten uit de jaarrekening gehaald worden en dat de metingen herhaalbaar zijn. Daarnaast kan door gebruik van een regressiemodel gecontroleerd worden voor bedrijfsspecifieke kenmerken en externe factoren (Beest, Braam, & Boelens, 2009). Een nadeel is dat bij de uitvoering van deze methode de winst en kasstromen gedefinieerd moeten worden. Barth et al. (2008) gebruiken de nettowinst en de totale kasstroom in hun berekeningen terwijl Lang, Raedy en Yetman (2003) de winst voor belasting en operationele kasstromen gebruiken. Verschillende definities van deze variabelen kunnen leiden tot verschillende beoordelingen van kwaliteit (Schipper & Vincent, 2003). Daarnaast wordt alleen de kwaliteit van financiële informatie gemeten, terwijl investeerders ook waarde hechten aan niet-financiële informatie

(Beest, Braam, & Boelens, 2009). Bij het meten van de kwaliteit van de winst wordt alleen gekeken of de gerapporteerde winst in de jaarrekening overeenstemt met de economische realiteit. Daardoor ligt de nadruk op de getrouwe weergave van de jaarrekening, maar wordt onvoldoende naar de andere kwalitatieve kenmerken zoals relevantie, vergelijkbaarheid en begrijpelijkheid gekeken (Schipper & Vincent, 2003).

3.2 Waarderelevantie van de jaarrekening

Bij onderzoek naar de waarderelevantie van de jaarrekening wordt vastgesteld in hoeverre de investeerders de informatie uit de jaarrekening nuttig vinden bij het maken van hun investeringsbeslissingen. Er wordt gekeken in welke mate de informatie uit de jaarrekening samenhangt met de beurswaarde van de onderneming (Barth, Beaver, & Landsman, 2001). De gedachte is dat de financiële gegevens in de jaarrekening investeerders informatie geven over de huidige en toekomstig winstgevendheid van de onderneming. De huidige en toekomstig winstgevendheid heeft invloed op de toekomstige aandeelhouderswaarde. De informatie over de toekomstige aandeelhouderswaarde wordt weer verwerkt in de aandelenkoersen (Nichols & Wahlen, 2004). Als de aandelenkoersen sterk gecorreleerd zijn met de financiële gegevens in de jaarrekening, betekent dit dat investeerders de informatie in de jaarrekening waarderelevant vinden. De waarderelevantie wordt in de meeste onderzoeken gemeten door de samenhang tussen de winst en aandelenkoersen vast te stellen. Dit wordt gedaan door in een regressiemodel de invloed van de nettowinst en boekwaarde van het eigen vermogen op de aandelenprijzen te schatten (Francis & Schipper, 1999; Barth et al., 2008; Lang et al., 2003). Daarnaast zijn er onderzoeken die de samenhang tussen aandelenkoersen en andere financiële gegevens onderzoeken zoals de waardering van immateriële activa, onderzoeks- en ontwikkelingskosten en pensioenen (Chalmers, Clinch, & Godgrey, 2008; Mitra & Hossain, 2009; Zhao, 2002)

Een voordeel van waarderelevantie als maatstaf voor de kwaliteit van de jaarrekening is dat de relevantie en getrouwe weergave worden geoperationaliseerd. Informatie is alleen waarderelevant als het relevant is voor investeerders bij het waarderen van het bedrijf en het de economische realiteit juist weergeeft (Barth et al., 2001). Een nadeel is dat de aandelenkoersen beïnvloed kunnen worden door externe factoren waardoor niet met zekerheid vast te stellen is of de informatie uit de jaarrekening veranderingen in aandelenkoersen veroorzaakt (Nichols & Wahlen, 2004; Francis & Schipper, 1999). Verder wordt bij het meten van de waarderelevantie van de jaarrekening de relevantie en getrouwe weergave tegelijkertijd gemeten. In werkelijkheid wordt bij het waarderen van activa en passiva een afweging tussen deze twee waarden gemaakt

die niet in deze onderzoeken naar voren komt. In de situatie waarin de jaarrekening niet waarderelevant is, is niet vast te stellen of dit komt door een gebrek aan relevantie of getrouwe weergave (Barth et al., 2001).

3.3 Operationaliseren van kwalitatieve kenmerken

Naast de onderzoeken naar de kwaliteit van de winst en waarderelevantie van de jaarrekening zijn er onderzoeken die een of meerdere kwalitatieve kenmerken uit het Conceptual Framework van de IASB of FASB operationaliseren. Maines en Wahlen (2006) stellen dat er verschillende manieren zijn om de getrouwe weergave van de jaarrekening vast te stellen. Door te kijken naar de accountantsverklaring, kan de mate van overeenstemming tussen de onderneming en de accountant over het juist waarderen en weergeven van economische transacties investeerders een beeld geven van de betrouwbaarheid van de jaarrekening. Door middel van statistisch onderzoek kan de relatie tussen informatie in de jaarrekening en observeerbare economische maatstaven gemeten worden. Er kan bijvoorbeeld gekeken worden naar de overeenstemming tussen de waarden van financiële instrumenten in de jaarrekening en de waarde op de markt om de getrouwe weergave vast te stellen. Tot slot kan gekeken worden naar de relatie tussen de informatie in de jaarrekening en toekomstige kasstromen. Wanneer in de jaarrekening een duidelijke link bestaat tussen de schattingen in de vorige periode en de gerealiseerde kasstromen in de huidige periode of er toelichting over het risico en de onzekerheid van toekomstige kasstromen is kan dit de getrouwe weergave verhogen.

De Franco, Kothari en Verdi (2011) en Yip en Young (2012) onderzoeken de vergelijkbaarheid van de jaarrekening. Zij gaan ervan uit dat accounting wordt gebruikt om economische gebeurtenissen en transacties in de jaarrekening weer te geven. Wanneer twee bedrijven onderhevig zijn aan dezelfde economische gebeurtenissen moeten zij ook dezelfde informatie in de jaarrekening rapporteren. Voor onderneming A en onderneming B wordt eerst de invloed van het aandelenrendement op de nettowinst geschat. Hierdoor wordt de invloed van economische gebeurtenissen op de jaarrekening vastgesteld. Vervolgens wordt de vergelijkbaarheid gemeten door het verschil in nettowinst van onderneming A en B te berekenen. De gedachte is dat wanneer A en B vergelijkbare jaarrekeningen opstellen en onderhevig zijn aan dezelfde economische omstandigheden er geen verschil in nettowinst moet zijn. Yip en Young (2012) breiden hun analyse uit door te kijken naar de relatie tussen tussentijdse winstverklaringen van ondernemingen en de aandelenkoersen van de concurrenten. De informatie van de winstverklaring zorgt ervoor dat de aandelenkoersen van andere bedrijven worden aangepast, omdat nieuwe informatie beschikbaar is. De informatie in de winstverklaring moet wel

vergelijkbaar zijn met de winst uit de jaarrekening, wil de informatie uit de winstverklaring waarde hebben voor investeerders. Met deze methode wordt de vergelijkbaarheid tussen perioden gemeten.

Jones en Smith (2014) meten de begrijpelijkheid van de jaarrekening door middel van experimenten. De leesbaarheid van de jaarrekening wordt gemeten door woorden geheel of gedeeltelijk weg te laten en aan proefpersonen te vragen deze in te vullen. Daarnaast wordt de begrijpelijkheid van de jaarrekening gemeten door de proefpersonen gedetailleerde vragen te stellen over wat ze hebben gelezen en welke zinnen vervangen kunnen worden, zodat de tekst nog dezelfde strekking heeft. Li (2008) meet de begrijpelijkheid van de jaarrekening aan de hand van de FOG-index. Deze index meet de complexiteit van een tekst door te kijken naar het aantal lettergrepen per woord en het aantal woorden per zin. Daarnaast kijkt Li (2008) naar de lengte van de jaarrekening. Zijn gedachte hierbij is dat een langere jaarrekening meer informatieverwerkingskosten voor investeerders veroorzaakt en opstellers de lengte van de jaarrekening gebruiken om informatie achter te houden.

Jonas en Blanchet (2000) ontwikkelen een raamwerk die opstellers van de jaarrekening kunnen gebruiken om de kwaliteit van de jaarrekening vast te stellen. In dit raamwerk wordt aangesloten bij de kwalitatieve kenmerken van de FASB die op eenzelfde wijze gedefinieerd zijn als de kwalitatieve kenmerken van de IASB. Bij het opstellen van het raamwerk is vanuit het perspectief van investeerders en kredietverschaffers gekeken, zodat voor de onderneming duidelijk wordt wat belangrijke aspecten van kwaliteit zijn. Bij het raamwerk zijn verschillende vragen geformuleerd die ondernemingen kunnen ondersteunen bij het vaststellen van kwaliteit. De onderneming moet zich onder andere afvragen welke elementen van de jaarrekening nuttig zijn voor gebruikers, of er voldoende toelichting is over metingen en waarderingen van activa en passiva, hoe de informatie in de jaarrekening vergeleken kan worden met de informatie van concurrenten en hoe duidelijk de structuur van de jaarrekening is zodat deze begrijpelijk is. Van Beest, Braam en Boelens (2009) gebruiken het raamwerk van Jonas en Blanchet (2000) om meerdere kwalitatieve kenmerken van de IASB te operationaliseren. Zij uiten kritiek op onderzoeken naar de kwaliteit van de winst en waardererelevantie van de jaarrekening en stellen dat deze onderzoeken de kwaliteit indirect meten en alleen naar de kwaliteit van financiële informatie kijken terwijl niet-financiële informatie even belangrijk is. Ze verdelen de kwalitatieve kenmerken op basis van literatuur in 21 punten die belangrijk zijn bij het vast stellen van de kwaliteit. Ieder punt wordt vervolgens op een schaal van 1 tot 5 beoordeeld. Er wordt bijvoorbeeld gekeken of de jaarrekening toekomstgerichte informatie bevat, het bedrijf

voldoende toelichting geeft over risico's, of aannamen en schattingen onderbouwd worden, of er een accountantsverklaring is, of de toelichting niet te complex is en geen vakjargon wordt gebruikt, of wordt toegelicht wat de invloed van een verandering in het accountingbeleid is en of de jaarrekening vergelijkbaar is met andere ondernemingen.

Het voordeel van het operationaliseren van de kwalitatieve kenmerken is dat de kenmerken direct worden gemeten en daardoor eerder bij de definitie van kwaliteit van de IASB en FASB wordt aangesloten dan het geval is bij de kwaliteit van de winst of waarderelevantie van de jaarrekening. Daarnaast wordt in een deel van de onderzoeken ook niet-financiële informatie meegenomen bij het vaststellen van de kwaliteit (Beest et al., 2009). Het nadeel is dat bij de statistische methoden gebruikt door Maines en Wahlen (2006), De franco et al. (2011) en Yip en Young (2012) de resultaten afhankelijk zijn van de data die gecreëerd zijn door ondernemingen en externe factoren deze data kunnen beïnvloeden (Maines & Wahlen, 2006). Wanneer gebruik wordt gemaakt van experimenten kunnen de uitkomsten niet altijd toegepast worden op de werkelijkheid. In experimenten worden hypothetische situaties gecreëerd en wordt gebruik gemaakt van proefpersonen die niet als investeerders denken (Maines & Wahlen, 2006). Het onderzoek van Beest et al. (2009) heeft zijn beperkingen wat betreft de validiteit en betrouwbaarheid. De 21 punten-index sluit goed aan bij de kwalitatieve kenmerken gedefinieerd door de IASB, maar sluit misschien minder goed aan bij wat gebruikers van de jaarrekening belangrijk vinden. Ook worden de punten beoordeeld op een schaal van 1 tot 5 wat minder betrouwbaar is dan het gebruik van statistische methoden (Beest et al., 2009).

3.4 Conclusie

De kwaliteit van de jaarrekening kan vastgesteld worden door middel van verschillende methoden. Er kan gekeken worden naar de kwaliteit van de winst waarbij gemeten wordt in hoeverre de gerapporteerde winst in de jaarrekening overeenkomt met de werkelijke winst. Er wordt dan gekeken naar winstegalisatie, winststuring en tijdige verlieserkenning. Daarnaast kan gekeken worden naar de waarderelevantie van de jaarrekening. De samenhang tussen de aandelenkoersen en financiële gegevens uit de jaarrekening wordt dan gemeten. Tot slot kunnen de kwalitatieve kenmerken van de jaarrekening geoperationaliseerd worden. Een of meerdere kenmerken worden dan gemeten door middel van experimenten of statistische methoden. Er kan geconcludeerd worden dat ieder van de genoemde methoden voor- en nadelen heeft. In het kader van deze scriptie is het van belang dat bij het vaststellen van de kwaliteit niet alleen gekeken wordt naar de kwaliteit van financiële informatie, maar ook naar niet-financiële informatie. Zoals uit de inleiding blijkt hechten investeerders ook waarde aan

informatie over de risico's van het belastingbeleid die niet terug te vinden is in de winstcijfers of cijfers over de betaalde belastingen. Bij het vaststellen van de kwaliteit zal daarom in deze scriptie gekeken worden naar het raamwerk van Jonas en Blanchet (2000) en de 21 punten-index van Beest et al. (2009).

Hoofdstuk 4 Belastingroutes

Dit hoofdstuk bespreekt verschillende belastingroutes die ondernemingen gebruiken om optimaal belasting te betalen. Uit het theoretisch raamwerk blijkt dat bedrijven gebruik maken van belastingroutes door gebruik te maken van gunstige belastingregels en belastingverdragen. In onderzoeksrapporten van non-gouvernementele organisaties zijn verschillende belastingroutes onderzocht die multinationale ondernemingen gebruiken om de belastingdruk te verlagen. De belastingroutes die in dit hoofdstuk besproken worden zijn: de verrekenprijzenroute, de royaltyroute en twee renteroutes. Eerst wordt iedere belastingroute besproken en vervolgens wordt een voorbeeld gegeven van een multinational die gebruik maakt van de betreffende belastingroute. Bij het bespreken van deze belastingroutes moet opgemerkt worden dat bedrijven zich niet beperken tot het gebruik van één route, maar de belastingroutes combineren om de belastingdruk te verlagen.

4.1 De verrekenprijzenroute

Wanneer twee ondernemingen een transactie met elkaar aangaan wordt de prijs die tot stand komt bepaald door marktwerking. De transactieprijs is de uitkomst van de onderhandelingen tussen de marktpartijen. Wanneer twee ondernemingen uit dezelfde ondernemingsgroep transacties met elkaar aangaan maken ze gebruik van interne verrekenprijzen. Dit wordt transfer pricing genoemd. Voorbeelden zijn een moedermaatschappij die goederen verkoopt aan haar dochteronderneming of twee zustermaatschappijen die goederen aan elkaar leveren (Tax Justice Network, 2013; Weyzig, 2013). De OESO heeft het 'at arms length'-beginsel ontwikkeld voor het bepalen van verrekenprijzen bij interne transacties. Het beginsel stelt dat gelieerde partijen in een transactie moeten handelen zoals ze met derde partijen zouden handelen. Dit betekent dat bij een transactie tussen partijen uit dezelfde ondernemingsgroep de verrekenprijs gelijk moet zijn aan de marktprijs (OECD, 2013). Toch kan het in bepaalde gevallen niet mogelijk zijn een marktprijs te bepalen, omdat er geen markt voor het goed is. Er kunnen dan andere technieken gebruikt worden om de verrekenprijs te bepalen zoals de totale kosten of kosten plus een winstmarge (Gravelle, 2013; Weyzig, 2013). Het hanteren van verrekenprijzen voor transacties binnen een ondernemingsgroep is niet illegaal. Geschat wordt dat 60% van de internationale handel plaatsvindt binnen multinationale ondernemingen: de goederen worden over nationale grenzen gebracht, maar blijven binnen de groep (Tax Justice Network, 2013).

Het probleem met transfer pricing ontstaat wanneer ondernemingen de verrekenprijzen kunstmatig vaststellen om optimaal belasting te betalen. Ondernemingen hanteren dan een

verrekenprijs waarmee kosten worden verschoven naar landen waar relatief veel belasting betaald wordt en opbrengsten verschoven worden naar landen waar relatief weinig belasting betaald wordt (Tax Justice Network, 2013). De werking van de verrekenprijzenroute kan uitgelegd worden aan de hand van een voorbeeld. Stel dat onderneming A zijn product produceert in Afrika en vervolgens transporteert en verkoopt in Amerika. Onderneming A heeft drie dochtermaatschappijen: onderneming B in Afrika die het product produceert, onderneming C die gevestigd is in een land met relatief laag belastingtarief en onderneming D in Amerika die het product verkoopt aan de consument. Onderneming B verkoopt het product aan onderneming C tegen een lagere prijs dan de marktprijs. Deze lage verkoopprijs zorgt ervoor dat onderneming B een lage winst heeft en weinig belasting betaalt in Afrika. Vervolgens verkoopt onderneming C het product aan onderneming D tegen een hogere prijs dan de marktprijs. Door de hoge inkooprijs heeft onderneming D een lagere winst en hoeft zij in Amerika minder belasting te betalen. Onderneming C heeft een hoge winst, omdat het product een lage inkooprijs en een hoge verkoopprijs heeft. Toch betaalt onderneming C minder belasting over de winst dan in Afrika of Amerika het geval zou zijn (Tax Justice Network, 2013).

De verrekenprijzenroute is niet beperkt tot fysieke goederen. Ook de verkoop of het gebruik van immateriële activa kunnen via belastingroutes laag belast worden. Bekend is dat Starbucks gebruik maakt van de verrekenprijzenroute en dat zij hiervoor een naheffingsaanslag van de Europese Commissie heeft gekregen. Een Zwitserse BV van Starbucks verkoopt koffiebonen aan de Nederlandse vennootschap Starbucks Manufacturing BV. Dit Nederlandse bedrijf is een koffiebranderij die de geleverde koffiebonen roostert en doorverkoop aan andere Starbucks vestigingen in Europa. Ieder jaar maakt Starbucks Manufacturing BV geld over naar een Engelse dochteronderneming van Starbucks. De geldstroom bestaat uit royalty's die de vergoeding zijn voor het gebruik van het roosterrecept waarmee de koffie gemaakt wordt. De betalingen van royalty's zijn aftrekbaar van de winst en daardoor niet belast. Bij Starbucks is te zien dat de waarde van de royalty afhankelijk is van de hoogte van de winst. Hierdoor is de winst in Nederland nihil waardoor geen tot weinig belasting in Nederland verschuldigd is. De verrekenprijs die voor het recept betaald wordt is kunstmatig vastgesteld, zodat in Nederland de belastingdruk verlaagd wordt (Europese Commissie, 2014; Noorlander, 2014).

Een voorbeeld van een Nederlands bedrijf dat gebruik maakt van de verrekenprijzenroute is de NS. De NS richtte in 1998 de dochteronderneming NS Financial Services in Ierland op. Deze dochteronderneming koopt de treinstellen en ander materieel in. Vervolgens wordt het materiaal geleased aan het moederbedrijf in Nederland. Door deze route wordt de winst in Nederland

gedrukt, omdat periodiek een leasebedrag aan NS Financial Services betaald wordt. Hierdoor verschuift een deel van de winst van Nederland naar Ierland. In Ierland wordt de winst belast tegen een tarief van 12,5 procent, terwijl dit in Nederland 25 procent is. Het gevolg is dat door het leasen van het materiaal de NS een aanzienlijk belastingvoordeel behaalt (Heijne & Rengers, 2012).

4.2 De royaltyroute

Een royalty is een vergoeding die een onderneming betaalt voor het gebruik van intellectueel eigendom van een andere onderneming. Onder intellectueel eigendom van een onderneming vallen handelsnamen, merken en patenten (recepten, uitvindingen, etc.). Het betalen van royalty's kan tussen niet-gerelateerde ondernemingen plaats vinden, maar ook tussen groepsmaatschappijen. Een dochteronderneming die een merkrecht bezit kan royalty's ontvangen van andere dochter- of zusterondernemingen die gebruik maken van dezelfde merknaam (Römgens & Kiezebrink, 2016).

Belastingroutes voor royalty's ontstaan door gebruik te maken van de regels in belastingverdragen. Zoals in het theoretisch raamwerk is besproken kunnen landen belasting heffen volgens het bronland- of woonlandbeginsel en zijn er belastingverdragen tussen landen gesloten om dubbele belasting of dubbele niet-belasting te voorkomen. In de meeste verdragen die Nederland met andere landen heeft gesloten is vastgelegd dat er geen bronbelasting wordt geheven over de royalty's die betaald worden aan Nederlandse ondernemingen. Het kan hierdoor voor buitenlandse multinationals aantrekkelijk zijn om royaltybetalingen via Nederland te laten lopen. Buitenlandse ondernemingen vestigen in Nederland een dochteronderneming die eigenaar wordt van het intellectuele eigendom. De overige groepsmaatschappijen die wereldwijd het intellectuele eigendom gebruiken moeten aan deze onderneming een royalty betalen. Hierdoor daalt de winst van deze groepsmaatschappijen, waardoor ze minder belasting hoeven te betalen in het land waar ze gevestigd zijn. De ontvangen royalty's worden in Nederland niet belast waardoor er een belastingvoordeel ontstaat (Algemene Rekenkamer, 2014; Bedrijfsoprichting internationaal, 2012; Römgens & Kiezebrink, 2016).

In de meeste gevallen is Nederland een tussenstop in de belastingroute. Wanneer de Nederlandse dochteronderneming de royalty's uitbetaalt aan de moedermaatschappij in de vorm van dividend moet in Nederland dividendbelasting betaald worden. Om deze heffing te voorkomen wordt het geld doorgesluisd naar een ander land waar relatief weinig belasting verschuldigd is. Een voorbeeld van de royaltyroute waarbij meerdere landen betrokken zijn is de

'Double Irish Dutch Sandwich' die gebruikt wordt door Google. De moedermaatschappij van Google is gevestigd in de Verenigde Staten en heeft een dochteronderneming (A) in Ierland. De moedermaatschappij verkoopt het merkrecht aan de Ierse dochter. Hiervoor is een prijs betaald die acceptabel is op grond van het eerdergenoemde 'at arm's length'-beginsel. Onderneming A is naar Iers recht opgericht, maar heeft haar feitelijke leiding in Bermuda. Volgens de Ierse wetgeving is de vestigingsplaats van deze onderneming daardoor Bermuda en is er geen belasting in Ierland verschuldigd. Onderneming A heeft zelf twee dochterondernemingen: onderneming B die de feitelijke leiding in Ierland heeft en daar aan de belasting onderworpen is en onderneming C die in Nederland gevestigd en belast is (Algemene Rekenkamer, 2014; Fuest, Spengel, Finke, Heckemeyer, & Nusser, 2013; Loomis, 2011).

Onderneming B maakt gebruik van de merknaam van Google om daarmee verkoopactiviteiten in Europa te verrichten. De winst van onderneming B wordt belast in Ierland, maar is nihil omdat de onderneming hoge royalty's betaalt voor het gebruik van de merknaam. Deze royalty's worden niet direct betaald aan onderneming A die het merkrecht bezit, maar worden betaald via onderneming C in Nederland. Onderneming A heeft namelijk een licentie van het merkrecht aan onderneming C gegeven in ruil voor royalty's. Deze royaltybetalingen zijn voor onderneming C aftrekbaar en voor onderneming A belast. Onderneming C geeft weer een licentie van het merkrecht aan onderneming B in ruil voor royalty's. In Nederland wordt over deze ontvangen royalty's geen belasting geheven (Gravelle, 2013; Loomis, 2011).

Volgens de Ierse wet is onderneming A niet in Ierland gevestigd en hoeft daardoor in Ierland geen belasting te betalen over de ontvangen royalty's van onderneming C. Ook worden de ontvangen royalty's niet in Bermuda belast, omdat het eiland geen winstbelasting kent. De winst die in Europa verdiend wordt door onderneming B blijft onbelast door deze royaltyroute (Algemene Rekenkamer, 2014; Fuest et al., 2013).

4.3 De Renteroutes

Ondernemingen kunnen hun activiteiten financieren met eigen vermogen of met vreemd vermogen. In de meeste landen wordt de financiering van eigen en vreemd vermogen verschillend belast. De rente die over een schuld betaald wordt is aftrekbaar van de winst en niet belast. Het dividend dat de onderneming aan aandeelhouders uitbetaalt is niet aftrekbaar van de winst en wel belast. Hierdoor hebben bedrijven de neiging om de activiteiten met vreemd vermogen te financieren in plaats van met eigen vermogen (OECD, 2013; Algemene Rekenkamer, 2014). Ondernemingen kunnen vermogen lenen van derde partijen, maar ook

financiering krijgen van groepsmaatschappijen. Een moedermaatschappij kan bijvoorbeeld een geldlening van haar dochteronderneming krijgen. De rente die over deze lening betaald wordt is vastgesteld op grond van het 'at arm's length'-beginsel. Wanneer de moedermaatschappij in een ander land gevestigd is dan de dochtermaatschappij kan een belastingroute worden opgezet om optimaal belasting te betalen. De moeder die gevestigd is in het land waar relatief veel belasting betaald wordt kan de rente die zij betaalt aftrekken van haar winst, waardoor zij minder belasting verschuldigd is. De dochter die gevestigd is in het land waar relatief weinig belasting betaald wordt hoeft over de renteontvangsten een minimaal bedrag aan belasting te betalen (Algemene Rekenkamer, 2014; Römgens & Kiezebrink, 2016).

Een andere belastingroute die samenhangt met rente en de keuze voor eigen en vreemd vermogen is de Belgiëroute. In België wordt sinds 2006 een notionele interestaftrek gehanteerd. Dit is een belastingregel die bedrijven de mogelijkheid biedt om over hun eigen vermogen een fictieve rente te berekenen die aftrekbaar is van de winst. Deze regeling heeft als doel niet te discrimineren tussen de financiering van vreemd vermogen of eigen vermogen. Onbedoeld heeft dit ertoe geleid dat verschillende Nederlandse ondernemingen een dochteronderneming in België gevestigd hebben om de belastingdruk op het eigen vermogen te verlagen (Groot & Eikelenboom, 2015; Römgens & Kiezebrink, 2016). Uit onderzoek van Zembla en Stichting Onderzoek Multinationale Ondernemingen blijkt dat ASML ongeveer 44% van haar eigen vermogen in België heeft ondergebracht, terwijl de voornaamste ondernemingsactiviteiten in Nederland plaats vinden. ASML ontwijkt de belasting in Nederland door gebruik te maken van de notionele interestaftrek. Andere Nederlandse multinationals zoals Philips, Shell, DSM, Heineken, ING en Unilever maken ook gebruik van de Belgiëroute om optimaal belasting te betalen (Zembla, 2015; Römgens & Kiezebrink, 2016).

4.6 Conclusie

Multinationale ondernemingen kunnen gebruik maken van verschillende belastingroutes om optimaal belasting te betalen. Er is de verrekenprijzenroute, waarbij prijzen van interne transacties kunstmatig worden vastgesteld. Hierdoor verschuiven kosten naar landen waar relatief veel belasting betaald wordt en opbrengsten naar landen waar relatief weinig belasting betaald wordt. Daarnaast is er de royaltyroute, waarbij ondernemingen royaltybetalingen voor intellectueel eigendom via Nederland laten lopen. In Nederland wordt namelijk geen bronbelasting over ontvangen royalty's geheven. Een bekende royaltyroute is de 'Double Irish Dutch Sandwich' waarbij royaltybetalingen tussen twee Ierse vennootschappen via een Nederlandse vennootschap lopen en vervolgens worden weggesluisd naar Bermuda. Tot slot

zijn er de renteroutes. Ondernemingen in landen waar relatief weinig belasting betaald wordt verstrekken een lening aan groepsmaatschappijen die gevestigd zijn in landen waar relatief veel belasting wordt betaald. De groepsmaatschappij kan de rente over de schuld van de winst aftrekken en betaalt minder belasting. De onderneming die de rente ontvangt is slechts een minimaal bedrag aan belasting verschuldigd. Daarnaast hebben veel Nederlandse Multinationals in België een dochteronderneming, omdat daar een fictieve rente over het eigen vermogen aftrekbaar is van de winst. Na het bestuderen van deze verschillende belastingroutes kan geconcludeerd worden dat in de meeste gevallen gebruik wordt gemaakt van een groepsmaatschappij die gevestigd is in een land waar belastingregels gunstig zijn en waar relatief weinig belasting wordt betaald. Voor het beantwoorden van de hoofdvraag moet onderzocht worden of multinationals informatie geven over waar de verschillende groepsmaatschappijen gevestigd zijn en in welke landen de multinational belasting betaalt.

Hoofdstuk 5 Belastingroutes en de jaarrekening

In dit hoofdstuk wordt onderzocht wat de gevolgen van belastingroutes zijn voor de jaarrekening. Er wordt gekeken of multinationale ondernemingen voldoende informatie verstrekken over het belastingbeleid dat zij voeren. De jaarrekeningen van de NS, ASML, Starbucks en Google worden geanalyseerd over de periode 2012-2016 en beoordeeld of de toelichting die zij geven over hun belastingbeleid voldoet aan verschillende objectieve criteria. Dit hoofdstuk bespreekt eerst welke objectieve criteria gehanteerd worden om te bepalen of ondernemingen voldoende informatie in de jaarrekening verstrekken en vervolgens wordt per multinational onderzocht of aan deze criteria wordt voldaan.

5.1 De objectieve criteria

Verschillende objectieve criteria worden gehanteerd om te bepalen of de jaarrekeningen van de onderzochte multinationals voldoende informatie bevatten over hun belastingbeleid. Er wordt gekeken naar de kwalitatieve kenmerken uit het Conceptual Framework van de IASB en FASB, de toelichtingseisen over belastingen die opgenomen zijn in de accountingstandaarden en de eisen die de maatschappij aan het belastingbeleid stelt.

Uit het theoretisch raamwerk blijkt dat de IASB een Conceptual Framework heeft ontwikkeld waarin verschillende uitgangspunten voor het opstellen van de jaarrekening worden gehanteerd. Eén van die uitgangspunten betreft de kwalitatieve kenmerken van de jaarrekening die bepalen of de informatie in de jaarrekening nuttig is voor externe gebruikers. Voor deze scriptie wordt ervan uitgegaan dat de kwalitatieve kenmerken van de FASB op eenzelfde wijze zijn gedefinieerd als de kwalitatieve kenmerken van de IASB. In hoofdstuk 3 zijn verschillende methoden besproken waarmee de kwaliteit van de jaarrekening wordt vastgesteld. Er werd geconcludeerd dat het raamwerk van Jonas en Blanchet (2000) en de 21-punten index van Beest et al. (2009) in deze scriptie gebruikt worden om de kwaliteit van de jaarrekening vast te stellen. In dit hoofdstuk worden het raamwerk en de index gebruikt om verschillende eisen te formuleren die vaststellen in hoeverre de informatie over de belastingen in de jaarrekening in overeenstemming is met de kwalitatieve kenmerken. Hierbij moet opgemerkt worden dat het raamwerk van Jonas en Blanchet (2000) en de 21-punten index van Beest et al. (2009) betrekking hebben op de gehele jaarrekening terwijl deze scriptie alleen de informatie over belastingen beoordeelt. Daarom worden verschillende eisen uit het raamwerk en de index aangepast en anderen weggelaten. De eisen die in deze scriptie met betrekking tot de kwalitatieve kenmerken onderzocht worden zijn opgenomen in appendix A.

Een tweede objectief criterium waarnaar gekeken wordt zijn de toelichtingseisen van het belastingbeleid die opgenomen zijn in de accountingstandaarden. Voor het opstellen van de jaarrekening gebruikt de NS IFRS en ASML, Starbucks en Google gebruiken US GAAP. Er wordt voor iedere onderneming onderzocht in hoeverre zij de toepasselijke accountingstandaard naleeft en de vereiste toelichting geeft over het belastingbeleid. Onder IFRS zijn de toelichtingsvereisten voor het belastingbeleid vastgelegd in IAS 12. Deze standaard vereist in de eerste plaats toelichting over de belangrijkste componenten van de belastinglast zoals de acute en latente belastinglast en de verandering in de belastinglast ten opzichte van vorige jaren. Daarnaast worden toelichtingseisen gesteld aan andere onderdelen van het belastingbeleid zoals toelichting op het effectieve belastingtarief, toelichting van ieder belastbaar tijdelijk verschil en het totaalbedrag aan belastingen dat opgenomen is in het eigen vermogen (Europese Commissie, 2012; IASB, 2016). In Appendix B van deze scriptie is een overzicht opgenomen met alle toelichtingseisen onder IFRS.

Onder US GAAP zijn in ASC 740 de toelichtingsvereisten voor het belastingbeleid opgenomen. De standaard maakt onderscheid tussen toelichting voor belastingposten in de balans, belastingposten in de winst- en verliesrekening en toelichting over onzekere belastingposities. Bij de balansposten wordt bijvoorbeeld toelichting vereist over de latente belastingvorderingen en –verplichtingen, het effect van tijdelijke verschillen en de oorzaak van significante veranderingen. De belangrijkste componenten van de belastinglast, de verschillen tussen het statutair en effectief belastingpercentage en de veranderingen van stelselwijzigingen zijn voorbeelden van toelichting op de posten in de winst- en verliesrekening. De toelichting die bijvoorbeeld bij onzekere belastingposities wordt gegeven is toelichting over nog niet vastgestelde belastingaanslagen en niet-opgenomen belastingvoordelen die wel invloed hebben op de effectieve belastingdruk (FASB, 2016; PWC, 2016). Een overzicht van alle toelichtingsvereisten onder US GAAP is opgenomen in Appendix C.

Tot slot worden de eisen van de maatschappij als objectief criterium gehanteerd om de informatie in de jaarrekening te beoordelen. In onderzoeksrapporten van maatschappelijke organisaties worden verschillende maatregelen voorgesteld om belastingroutes aan te pakken. Multinationals zouden bijvoorbeeld meer moeten rapporteren over hun belastingbeleid. Bedrijven zouden daarom verplicht moeten worden tot country-by-country rapportage. Dit houdt in dat bedrijven rapporteren over de omzet, brutowinst, het aantal werknemers, personeelskosten en betaalde belasting voor elk land waar zij een dochteronderneming hebben. Het wordt daardoor voor investeerders inzichtelijker waar ondernemingen economische

activiteiten hebben, waar zij winst genereren en waar zij belasting betalen. Daarnaast benadrukken beleggersorganisaties dat bedrijven meer informatie over de risico's van het belastingbeleid in de jaarrekening moeten geven, zodat investeerders deze risico's mee kunnen nemen in hun investeringsbeslissingen. (Eumedion, 2015; Kakebeeke & Berentsen, 2016; Rooijendijk, 2016; Römgens & Kiezebrink, 2016; Tax Justice Nederland, 2016). Op basis van deze voorstellen wordt onderzocht of bedrijven aan country-by-country rapportage doen en of in de jaarrekening aandacht wordt besteed aan de risico's van het belastingbeleid.

In appendix D tot en met G zijn de resultaten van het onderzoek opgenomen.

5.2 De NS

De jaarrekeningen van de NS beginnen met een duurzaamheidsverslag waarin gerapporteerd wordt over de prestaties op het gebied maatschappelijk verantwoord ondernemen. In iedere duurzaamheidsverslag wordt de belastinglast en het effectieve belastingpercentage vermeld in het hoofdstuk over de financiën. Vervolgens wordt in 2012 en 2013 in het hoofdstuk over de relaties met stakeholders een uitleg gegeven waarom de NS in Ierland een leasemaatschappij heeft. De NS benadrukt dat dit uit marktoverwegingen is en niet om de belasting te ontwijken. In 2014, 2015 en 2016 is de bespreking van de belastingroute verplaatst naar de accountantsverklaring. Dit kan verklaard worden doordat vanaf 2014 een ander accountantskantoor de controle heeft uitgevoerd. Opvallend is dat de accountant benadrukt dat de vorderingen, verplichtingen en toelichtingen met betrekking tot de belastingposities voldoen aan de eisen van IFRS. In het duurzaamheidsverslag van alle jaarrekeningen wordt niets vermeld over de eventuele risico's met betrekking tot belastingen en wat de invloed hiervan is op de ondernemingsactiviteiten.

De financiële overzichten van de NS bestaan voor alle perioden uit een balans, winst- en verliesrekening, kasstroomoverzicht, totaalresultaat en mutatieoverzicht van het eigen vermogen. In deze overzichten wordt het effect van belastingen op de financiële prestaties weergegeven. De toelichting op de financiële overzichten begint in alle jaarrekeningen met de definities, waardering en aannamen van verschillende posten, waar ook de belastingen onder vallen. Vervolgens wordt in de toelichting over het belastingbeleid de toe- en afname van de belastingvorderingen en –verplichtingen weergegeven en uitgelegd wat de oorzaken van de veranderingen zijn. Tot slot wordt toelichting gegeven over verschillende componenten van de belastinglast. De acute en latente belastinglast worden vermeld en het verschil tussen het statutaire en effectieve belastingpercentage wordt toegelicht. Daarnaast wordt vermeld voor welke boekjaren belastingaangiften door de belastingdienst zijn vastgesteld.

Wanneer naar de overeenkomsten met de kwalitatieve kenmerken wordt gekeken blijkt dat de jaarrekeningen van de NS voldoen aan de criteria van getrouwe weergave, begrijpelijkheid en vergelijkbaarheid. De NS geeft uitgebreide uitleg van de schattingen en aannames, legt uit waarom zij gebruik maakt van de leasemaatschappijen in Ierland, geeft vergelijkende cijfers en legt uit waarom de effectieve belastingdruk veranderd is. Er wordt niet voldaan aan het criterium van relevantie, omdat de NS geen informatie geeft over de toekomstige effectieve belastingdruk, de risico's van het belastingbeleid of de invloed van belasting op de ondernemingsactiviteiten. Wanneer naar de toelichtingseisen van IAS 12 wordt gekeken blijkt dat geen toelichting wordt gegeven over het effect van fusies en overnamen en voorgestelde dividenden op de toekomstig verschuldigde belasting, maar dat aan alle andere eisen wel is voldaan. Aan de maatschappelijke eisen wordt niet voldaan. In de periode 2012-2014 wordt in de toelichting per land aangegeven hoeveel belasting verschuldigd is en wordt een lijst met dochterondernemingen gegeven. Toch sluit dit niet geheel aan bij het idee van country-by-country-rapportage, omdat nog steeds niet duidelijk is waar de economische activiteiten plaats vinden en winst gecreëerd wordt. Opvallend is dat in 2015 en 2016 de toelichtingen over de verschuldigde belasting per land achterwege wordt gelaten, terwijl dit juist de jaren zijn waarin belastingroutes hoog op de publieke agenda staan. Ook geeft de NS geen toelichting over de risico's van het belastingbeleid.

5.3 ASML

De jaarrekeningen van ASML beginnen met een jaarverslag waarin informatie over de belangrijkste gebeurtenissen van het boekjaar worden gegeven. Eerst wordt in het financieel vijfjarenoverzicht van alle onderzochte jaarrekeningen de belastinglast en het effectieve belastingpercentage gegeven. In de risicoparagraaf worden verschillende risico's van de belastingen behandeld. In de periode 2012 tot 2014 wordt belasting genoemd als een risicofactor voor de ondernemingsactiviteiten en het uitbetalen van dividend. In 2015 en 2016 wordt de risicoparagraaf aangevuld met een alinea over de effecten van belastingen op de toekomstige winstgevendheid. De invloed van het vijftienpuntenplan van de OESO wordt onder andere besproken. In het hoofdstuk over financiële resultaten wordt de belastinglast en het effectieve belastingpercentage nog een keer vermeld en toegelicht wat de oorzaak van de veranderingen zijn. In 2015 en 2016 wordt ook de toekomstige effectieve belastingdruk vermeld.

De financiële overzichten van ASML bestaan uit de balans, de winst- en verliesrekening, het kasstroomoverzicht, het totaalresultaat en het mutatieoverzicht van het eigen vermogen. Ieder overzicht bevat belastingposten die invloed hebben op de financiële prestaties van de

onderneming. In de toelichting op de financiële overzichten worden de aannamen, definities en waarderingen van de posten besproken, ook die van de belastingen. Bij een stelselwijziging wordt uitgelegd wat de invloed hiervan is op de verschillende belastingposten. Bij de toelichting over het belastingbeleid wordt ieder jaar consistent de acute en latente belastinglast, het verschil tussen het statutaire en effectieve belastingpercentage, de belastingen opgenomen in het eigen vermogen, de waardeveranderingen van latente belastingvorderingen en –verplichtingen, de onzekere belastingposities en de verliesverrekeningsmogelijkheden besproken. Daarnaast wordt ieder jaar vermeld wat het effect van de notionele renteaftrek in België en het gebruik van de innovatiebox in Nederland is op de effectieve belastingdruk en belastingvoordelen.

De jaarrekeningen van ASML zijn in overeenstemming met de kwalitatieve kenmerken van relevantie, getrouwe weergave, begrijpelijkheid en vergelijkbaarheid. ASML geeft informatie over de risico's van belastingen, de gebruikte schattingen en aannamen, vergelijkt belastingcijfers over meerdere jaren, beschrijft wat de invloed van stelselwijzigingen zijn en geeft duidelijke en begrijpelijke toelichting op het belastingbeleid. Het enige criterium waar in de periode 2012-2014 niet aan wordt voldaan is de vermelding van de toekomstige effectieve belastingdruk. Aan de toelichtingsvereisten van ASC 740 wordt ook voldaan. De enige uitzondering is dat ASML niet toelicht wat het effect van uitgekeerde belastingvoordelen in de vorm van dividend op de belastinglast zijn. Wel geeft ASML in het jaarverslag een uitgebreide uitleg van de dividendbelastingregels die in Nederland en de Verenigde Staten gelden, maar dit zegt niets over de belastingpositie van ASML zelf. Wanneer de maatschappelijke eisen worden beoordeeld voldoet ASML niet aan de eis van country-by-country rapportage. Per segment worden de operationele resultaten gegeven en in de bijlage is een lijst met dochterondernemingen opgenomen, maar country-by-country rapportage vereist meer informatie. ASML geeft wel informatie over de risico's van belastingen. Er wordt ingegaan op de invloed van belastingen op de toekomstige winstgevendheid en toekomstige veranderingen in de effectieve belastingdruk. Aan de maatschappelijke eisen wordt deels voldaan.

5.4 Starbucks

Starbucks begint iedere jaarrekening met een jaarverslag dat de belangrijkste gebeurtenissen van het boekjaar bespreekt. In de risicoparagraaf van het jaarverslag wordt in iedere jaarrekening de invloed van belastingen op de ondernemingsactiviteiten besproken en wat het risico is als Starbucks niet aan de toepasselijke belastingwet- en regelgeving voldoet. In het hoofdstuk dat de operationele resultaten bespreekt wordt in iedere jaarrekening de belastinglast, de belastinglast als percentage van de omzet en effectieve belastingdruk over de afgelopen drie

boekjaren vermeld en de oorzaak van de veranderingen toegelicht. In de periode 2013-2016 wordt ieder jaar een voorspelling van het toekomstig effectief belastingpercentage gedaan. In het jaarverslag wordt tot slot een toelichting gegeven over de belangrijkste accountingprincipes en aannamen, waar ook de belastingen onder vallen. Er wordt besproken hoe latente belastingen gewaardeerd worden, hoe gerapporteerd wordt over onzekere belastingposities en wat de belangrijkste schattingen in het belastingbeleid zijn. Opvallend is dat Starbucks vermeldt dat de winst die behaald wordt door buitenlandse dochterondernemingen niet naar de Verenigde Staten wordt overgemaakt, maar wordt geherinvesteerd in de betreffende onderneming om heffing van dividendbelasting te voorkomen.

De financiële overzichten van Starbucks bevatten ieder jaar een balans, winst- en verliesrekening, kasstroomoverzicht en mutatieoverzicht van het eigen vermogen waarin het effect van de belastingen op de financiële prestaties wordt gepresenteerd. Vanaf 2013 worden de overzichten aangevuld met een totaalresultaat waarin het belastingeffect voor iedere post wordt weergegeven. De toelichting op de financiële overzichten begint met een bespreking van de belangrijkste aannamen en schattingen waaronder die van de belastingen en een toelichting van de invloed van stelselwijzigingen als deze zich voordoen. Bij de toelichting over het belastingbeleid wordt ieder jaar consequent de acute en latente belastinglast, het verschil tussen het statutaire en effectieve belastingtarief, het belastingeffect van de tijdelijke verschillen en verliesverrekeningsmogelijkheden, de beschikbare voorwaartse verliezen en onzekere belastingposities besproken. In 2015 wordt in de toelichting over opvolgende gebeurtenissen de naheffingsaanslag van de Europese Commissie besproken en wat de invloed daarvan is op de belastingpositie van 2016.

Wanneer naar de overeenstemming met de kwalitatieve kenmerken wordt gekeken blijkt dat Starbucks voldoet aan de criteria van relevantie, getrouwe weergave, begrijpelijkheid en vergelijkbaarheid. Het enige punt waar Starbucks geen informatie over geeft zijn haar dochterondernemingen en waar deze opereren. Aan de toelichtingsvereisten van ASC 740 wordt ook voldaan. Starbucks beschrijft alleen net als ASML niet het effect van uitgekeerde belastingvoordelen in de vorm van dividend op de belastinglast. Starbucks voldoet ook niet aan de maatschappelijke eis van country-by-country rapportage. Er is geen informatie over hoeveel belasting per land wordt betaald of waar dochterondernemingen gevestigd zijn. Starbucks geeft wel voldoende informatie over de risico's van het belastingbeleid. Er wordt ingegaan op de toekomstige veranderingen in de effectieve belastingdruk en wat gevolgen van

belastingcontroles zijn voor de toekomstige ondernemingsactiviteiten. Aan de maatschappelijke eisen wordt dus deels voldaan.

5.5 Google

Alle jaarrekeningen van Google beginnen met een jaarverslag waarin de belangrijkste gebeurtenissen van het afgelopen boekjaar zijn opgenomen. In de risicoparagraaf van alle jaarverslagen worden belastingen gezien als risicofactor bij overnames, operationele activiteiten en controles van de belastingdienst. Daarnaast wordt een alinea besteed aan de gevolgen van onverwachte belastingschulden. In het hoofdstuk over de operationele resultaten wordt de belastinglast, de belastinglast als percentage van de omzet en het effectieve belastingpercentage van de afgelopen drie boekjaren vermeld. Daarnaast wordt uitgebreid toegelicht waarom het effectieve belastingpercentage is veranderd of in de toekomst kan veranderen. In de paragraaf over de belangrijkste accountingprincipes worden de aannames van onzekere belastingposities en de invloed op de toekomstige belastinglast besproken.

De financiële overzichten van Google bevatten een balans, winst- en verliesrekening, kasstroomoverzicht, totaalresultaat en mutatieoverzicht van het eigen vermogen die het effect van belastingen op de financiële positie van de onderneming weergeven. De toelichting op de financiële overzichten begint met de aannamen en schattingen van het accountingbeleid, hier worden ook die van de belastingen genoemd. Opvallend is dat de uitleg van Google minder uitgebreid is dan de uitleg van andere onderzochte multinationals. Daarnaast wordt toegelicht wat de invloed van stelselwijzigingen of veranderingen in schattingen en aannamen op de belastingposten zijn als deze zich voordoen. In de toelichting over de belastingen wordt ieder jaar de acute en latente belastinglast, het verschil tussen de statutaire en effectieve belastingdruk, de gebruikte belastingvoordelen, de oorzaak van veranderingen in latente belastingvorderingen en –verplichtingen, de verliesverrekeningsmogelijkheden en de onzekere belastingposities besproken. Opvallend is dat in alle jaarrekeningen een grote nadruk ligt op de gevolgen van belastingcontroles door de belastingdienst op de financiële positie van Google en er uitgebreid wordt ingegaan op de reden voor fluctuaties in het effectieve belastingpercentage. Ook wordt aangegeven dat Google hoofdzakelijk belasting in de Verenigde Staten en Ierland betaalt, maar wordt niets gezegd over andere landen waar belasting betaald wordt.

De jaarrekeningen van Google zijn in overeenstemming met de kwalitatieve kenmerken van het Conceptual Framework van de IASB en FASB. Er wordt voldaan aan de criteria van relevantie, getrouwe weergave, begrijpelijkheid en vergelijkbaarheid. Google geeft alleen niet bij de criteria

van getrouwe weergave informatie over haar dochterondernemingen en waar deze opereren. Aan alle toelichtingseisen van ASC 740 wordt voldaan, behalve dat Google net als ASML en Starbucks niet het effect van uitgekeerde belastingvoordelen in de vorm van dividend op de belastinglast bespreekt. Mogelijk is dit een transactie die niet vaak voorkomt en waar niet over gerapporteerd wordt. Wanneer naar de maatschappelijke eisen wordt gekeken voldoet Google niet aan de eis van country-by-country rapportage. Google geeft in haar jaarrekeningen uitgebreid toelichting over de risico's van het belastingbeleid en de gevolgen van een naheffingsaanslag door de belastingdienst. Aan de maatschappelijke eisen wordt deels voldaan.

5.6 Conclusie

In dit hoofdstuk is onderzocht wat de gevolgen van het gebruik van belastingroutes zijn voor de informatie in de jaarrekening. Aan de hand van verschillende objectieve criteria is beoordeeld of de jaarrekeningen van de NS, ASML, Starbucks en Google voor de periode 2012-2016 voldoende informatie over het belastingbeleid bevatten. Uit de analyse blijkt dat de jaarrekeningen van bijna iedere multinational in overeenstemming zijn met kwalitatieve kenmerken van relevantie, getrouwe weergave, begrijpelijkheid en vergelijkbaarheid. Alleen de NS voldoet niet aan de criteria van relevantie. Ook voldoen alle onderzochte jaarrekeningen aan de toelichtingseisen over belastingen die opgenomen zijn in de betreffende accountingstandaard. Iedere multinational licht de belangrijkste componenten van de belastinglast en de veranderingen in latente belastingvorderingen en –verplichtingen toe. Daarnaast wordt toelichting gegeven over de genoten belastingvoordelen en de belastingaangiften die zijn vastgesteld door de belastingdienst. De maatschappelijke eisen die aan de jaarrekening worden gesteld worden voor de helft nageleefd. ASML, Starbucks en Google geven voldoende informatie over de risico's van het belastingbeleid op de huidige en toekomstige ondernemingsactiviteiten de NS als enige niet. Geen van de multinationals voldoet aan de eis van country-by-country rapportage. Er is geen informatie over in welk land belasting betaald wordt. Opmerkelijk is dat alle onderzochte ondernemingen bekend staan als gebruikers van belastingroutes waardoor verwacht kan worden dat de jaarrekeningen minder transparant zijn. Toch voldoen ze allemaal aan de objectieve criteria die gesteld worden aan de jaarrekening. Bedrijven voldoen alleen niet aan de eis van country-by-country rapportage. Er kan daardoor geconcludeerd worden dat het gebruik van een belastingroute geen invloed heeft voor informatie die verstrekt wordt in de jaarrekening.

Hoofdstuk 6 Conclusie

In deze scriptie is de volgende hoofdvraag onderzocht:

'Leidt het gebruik van belastingroutes tot minder kwaliteit van de jaarrekening?'

Door middel van literatuuronderzoek is eerst onderzocht hoe de kwaliteit van de jaarrekening kan worden vastgesteld. In de wetenschappelijke literatuur zijn verschillende methoden ontwikkeld waarmee de kwaliteit van de jaarrekening gemeten wordt. Er kan allereerst gekeken worden naar de kwaliteit van de winst. Hierbij wordt gemeten in hoeverre de gerapporteerde winst in de jaarrekening overeenkomt met de werkelijke winst. Bij het meten van de kwaliteit van de winst wordt gekeken naar de mate van winstegalisatie, winststuring en tijdige verlieserkenning. Daarnaast zijn er onderzoeken die naar de waarderelevantie van de jaarrekening kijken om de kwaliteit te meten. De samenhang tussen financiële gegevens in de jaarrekening en de aandelenkoersen wordt gemeten om vast te stellen in hoeverre de investeerders de informatie in de jaarrekening nuttig vinden bij het maken van investeringsbeslissingen. Tot slot zijn er onderzoeken die een kwalitatief kenmerk uit het Conceptual Framework van de IASB operationaliseren. De getrouwe weergave, de begrijpelijkheid of de vergelijkbaarheid van de jaarrekening wordt dan gemeten. Ook zijn er onderzoeken die meerdere kwalitatieve kenmerken operationaliseren. Na een analyse van de voor- en nadelen van iedere methode is geconcludeerd dat het raamwerk van Jonas en Blanchet (2000) en de 21 punten-index van Beest et al. (2009) waarbij meerdere kwalitatieve kenmerken worden geoperationaliseerd in deze scriptie worden gebruikt om de kwaliteit vast te stellen. Deze twee onderzoeken meten de kwaliteit van zowel financiële als niet-financiële informatie die van belang is bij het beoordelen van de kwaliteit van informatie over de belastingen.

Vervolgens is onderzocht welke belastingroutes multinationale ondernemingen kunnen gebruiken om optimaal belasting te betalen. Bij belastingroutes zoeken ondernemingen de grenzen van belastingregels en belastingverdragen op en verschuiven kapitaal langs een of meerdere landen om de belasting te ontwijken. Multinationals kunnen gebruik maken van de verrekenprijzenroute, de royaltyroute en twee renteroutes om optimaal belasting te betalen. Bij de verrekenprijzenroute worden de prijzen van transacties tussen groepsmaatschappijen kunstmatig vastgesteld, zodat kosten verschuiven naar landen waar relatief veel belasting wordt betaald en opbrengsten naar landen waar relatief weinig belasting wordt betaald. Ondernemingen gebruiken de verrekenprijzenroute voor zowel fysieke goederen als immateriële

activa. Voorbeelden van multinationals die gebruik maken van de verrekenprijzenroute zijn de NS en Starbucks. Bij de royaltyroute lopen de betalingen voor het gebruik van intellectueel eigendom via Nederland. In de meeste belastingverdragen die Nederland met ander landen heeft gesloten is vastgelegd dat Nederland geen bronbelasting heft over ontvangen royalty's. Voor buitenlandse multinationals is het daardoor aantrekkelijk de royaltybetalingen via Nederland te laten lopen. De 'Double Irish Dutch Sandwich' is een bekende royaltyroute waarbij de royaltybetalingen tussen twee Ierse vennootschappen via een Nederlandse vennootschap lopen en vervolgens worden weggesluisd naar Bermuda. Google maakt gebruik van deze royaltybelastingroute om de belastingdruk in de Verenigde Staten te verlagen. Bij renteroutes speelt de keuze tussen financiering met eigen of vreemd vermogen een rol, omdat deze verschillend belast worden. Groepsmaatschappijen verstrekken leningen aan elkaar, zodat met winst wordt geschoven en de belastingdruk afneemt. De onderneming die gevestigd is in het land waar relatief veel belasting betaald wordt is de geldlener en kan de rente over de schuld van de winst aftrekken. De onderneming die gevestigd is in het land waar relatief weinig belasting wordt betaald is de geldgever en betaalt een minimaal bedrag aan belasting over de renteontvangsten. Een andere belastingroute die samenhangt met de keuze voor eigen of vreemd vermogen is de Belgiëroute. In België kunnen ondernemingen een fictieve rente over het eigen vermogen berekenen en aftrekken van de winst. Onder andere ASML maakt gebruik van deze regeling om de belastingdruk op het eigen vermogen in Nederland te verlagen.

Als laatste is onderzocht wat de gevolgen van het gebruik van belastingroutes voor de jaarrekening zijn. Aan de hand van verschillende objectieve criteria is onderzocht of de jaarrekeningen van de NS, ASML, Starbucks en Google voor de periode 2012-2016 voldoende informatie bevatten over het belastingbeleid. Er is eerst gekeken of de jaarrekeningen op het onderdeel belastingen in overeenstemming zijn met de kwalitatieve kenmerken uit het Conceptual Framework van de IASB en FASB. Voor deze beoordeling zijn verschillende eisen uit het raamwerk van Jonas en Blanchet (2000) en de 21 punten-index van Beest et al. (2009) gebruikt. Het blijkt dat alle onderzochte jaarrekeningen voldoen aan de eisen die gesteld worden aan de relevantie, getrouwe weergave, begrijpelijkheid en vergelijkbaarheid van de jaarrekening. Alleen de jaarrekeningen van de NS voldoen niet aan de eisen van relevantie, omdat niet wordt ingegaan op de risico's van het belastingbeleid. Vervolgens is onderzocht of de toelichtingseisen over de belastingen die opgenomen zijn in de accountingstandaarden worden nageleefd. De Multinationals lichten allemaal consistent de onderdelen die de betreffende accountingstandaard voorschrijft toe. Het laatste objectieve criterium waarnaar gekeken is zijn de maatschappelijke eisen die aan de jaarrekening gesteld worden. Investeerders en maatschappelijke organisaties

willen dat bedrijven verplicht worden tot country-by-country rapportage waarbij bedrijven per land moeten aangeven wat de activiteiten zijn, hoeveel winst behaald is en hoeveel belasting betaald wordt. Daarnaast willen investeerders dat bedrijven meer rapporteren over de risico's van het belastingbeleid. Uit de analyse blijkt dat geen van de multinationals voldoet aan de eis van country-by-country rapportage. De NS uitgezonderd rapporteren alle ondernemingen over de risico's van het belastingbeleid. Er wordt ingegaan op de gevolgen van belastingbeleid voor de toekomstige winstgevendheid en de gevolgen van verschillende belastingvoordelen die genoten worden. Opmerkelijk is dat alle onderzochte ondernemingen gebruik maken van belastingroutes waardoor verwacht kan worden dat transparantie in de jaarrekening ontbreekt. Toch voldoen alle jaarrekeningen aan de objectieve criteria die gesteld worden aan de jaarrekening. De multinationals rapporteren alleen niet over in welk land belasting betaald is. Er kan daardoor geconcludeerd worden dat het gebruik van een belastingroute geen invloed heeft op de informatie die verstrekt wordt in de jaarrekening.

Vanuit de Agency Theorie kan enerzijds gesteld worden dat informatie over belastingen in de jaarrekening de informatieasymmetrie tussen aandeelhouders en managers van een onderneming vermindert. In de jaarrekening wordt gerapporteerd over de belastinglast, de oorzaak van de veranderingen in het effectieve belastingpercentage en in hoeverre de belastingaangiften door de belastingdienst zijn goedgekeurd. Hierdoor krijgen aandeelhouders meer informatie over de belastingpositie van de onderneming en kunnen zij de acties van de manager controleren. De aandeelhouders van bijvoorbeeld ASML kunnen in de jaarrekening lezen dat gebruik wordt gemaakt van de notionele renteaftrek in België. Mochten zij dit ongewenst vinden dan kan tot actie over worden gegaan om gebruik van de belastingroute te verhinderen. Ook de vermelding van de belastingaangiften die zijn vastgesteld door de belastingdienst geeft aandeelhouders een teken dat het belastingbeleid dat gevoerd wordt in overeenstemming is met de geldende belastingwet- en regelgeving.

Anderzijds kan gesteld worden dat het probleem van informatieasymmetrie niet volledig is opgelost, omdat niet expliciet wordt verklaard dat wel of geen gebruik wordt gemaakt van belastingroutes. Een kenmerk van belastingroutes is dat ze samenhangen met complexe transacties tussen groepsmaatschappijen die vaak niet zichtbaar zijn voor de aandeelhouders. Bij consolidatie worden deze intercompany transacties geëlimineerd, waardoor er niet volledige transparantie is. Daarnaast bestaat onzekerheid of hetgeen multinationals in hun jaarrekening toelichten wel volledig transparant is. Wanneer de NS aangeeft een dochtermaatschappij in

Ierland te hebben uit marktoverwegingen kan dit dan als transparant bestempeld worden of houdt de NS nog steeds informatie achter?

Wanneer vanuit een accountingperspectief naar belastingroutes wordt gekeken blijkt dat de onderzochte multinationals voldoen aan de eisen die vanuit het Conceptual Framework van de IASB en FASB en de accountingstandaarden aan het belastingbeleid worden gesteld. Ondanks dat bedrijven niet expliciet rapporteren over de belastingroute en in welk land belasting wordt betaald, is de kwaliteit van de jaarrekening gewaarborgd. Hierdoor kan geconcludeerd worden dat het gebruik van een belastingroute niet leidt tot minder kwaliteit van de jaarrekening.

6.1 Beperkingen en aanbevelingen

Deze scriptie heeft een aantal beperkingen. Deze scriptie heeft de jaarrekeningen van vier multinationals onderzocht over een periode van vijf jaar waardoor slechts een klein aantal observaties onderzocht is. De externe validiteit van dit onderzoek is daardoor beperkt. Vervolgonderzoek met meer observaties kan meer inzicht geven in de invloed van belastingroutes op de kwaliteit van de jaarrekening. Een aanbeveling is meer ondernemingen te onderzoeken waardoor ondernemingen waarvan bekend is dat ze belastingroutes gebruiken vergeleken kunnen worden met ondernemingen waarvan bekend is dat ze maatschappelijk verantwoord ondernemen en dus geen belastingroutes gebruiken. Een andere aanbeveling is de onderzoeksperiode langer te maken waardoor onderzocht kan worden of informatie over belastingroutes consistent is over de tijd of afhangt van bepaalde gebeurtenissen. De NS geeft in de jaarrekening van 2012 en 2013 uitleg waarom zij in Ierland een leasemaatschappij heeft. De vraag is of zij zelf meer transparantie wil geven of dat het debat in de Tweede Kamer in 2012 ervoor gezorgd heeft dat de NS meer informatie heeft verstrekt.

Daarnaast is in dit onderzoek alleen gekeken naar de geconsolideerde jaarrekeningen van de onderzochte multinationals. In de geconsolideerde jaarrekening worden de financiële prestaties van de onderneming met alle groepsmaatschappijen weergegeven en worden intercompany transacties weggelaten. Bij de bespreking van de verschillende belastingroutes in hoofdstuk 4 bleek dat met kapitaal geschoven wordt door middel van groepsmaatschappijen en interne transacties. De enkelvoudige jaarrekeningen van de groepsmaatschappijen kunnen ook bestudeerd worden om de gevolgen van belastingroutes voor de jaarrekening te onderzoeken. De omvang van deze scriptie is beperkt waardoor het niet mogelijk is deze in het onderzoek mee te nemen. Een aanbeveling voor vervolgonderzoek is om naar de jaarrekeningen van groepsmaatschappijen te kijken.

Verder is bij het beoordelen van de jaarrekening gebruik gemaakt van verschillende objectieve criteria. Deze objectieve criteria bevatten verschillende eisen waaraan het belastingbeleid in de jaarrekening moet voldoen. Bij de beoordeling of aan deze eisen is voldaan komt subjectiviteit kijken. De ene beoordelaar kan strenger zijn bij het beoordelen van de eisen dan de andere. Hierdoor is het onderzoek minder goed herhaalbaar. Een aanbeveling voor vervolgonderzoek is een onderzoeksmethode te ontwikkelen waarmee de kwaliteit van informatie over het belastingbeleid valide gemeten kan worden.

Als laatste is de aanbeveling onderzoek te doen naar de overeenstemming tussen de accountingstandaarden van IFRS en US GAAP en de eisen van investeerders en de maatschappij. Uit dit onderzoek blijkt dat bij het gebruik van belastingroutes de informatie in de jaarrekening wel voldoet aan de eisen die vanuit de accounting aan de jaarrekening wordt gesteld, maar niet aan de eisen van de maatschappij. De maatschappij wil dat bedrijven via country-by-country rapportage ook aangeven waar belasting betaald wordt. Uit verschillende mediaberichten blijkt dat het gebruik van belastingroutes ongewenst is en dat een internationale aanpak wordt ontwikkeld om ze aan te pakken. Ook investeerders vinden het belangrijk dat eerlijk belasting wordt betaald en bedrijven inzicht geven in de risico's van het belasting beleid. Ook zij stellen aanvullende eisen waaraan de jaarrekening moet voldoen. Hierdoor ontstaat de vraag of de eisen die de IASB en FASB aan het belastingbeleid stellen voldoende zijn. Mogelijk moet de accountingstandaard over belastingen aangepast worden, zodat beter wordt aangesloten bij de normen en waarden van de maatschappij.

Referentielijst

- Algemene Rekenkamer. (2014). *Belastingontwijking: een verdiepend onderzoek naar belastingontwijking in relatie tot de fiscale regels en het verdragennetwerk*. Den Haag: Algemene Rekenkamer.
- Barth, M., Beaver, W., & Landsman, W. (2001). The Relevance of the Value Relevance Literature for Financial Accounting Standard Setting: Another View. *Journal of Accounting & Economics*, 31(1), 77-104.
- Barth, M., Landsman, W., & Lang, M. (2008). International Accounting Standards and accounting quality. *Journal of Accounting Research*, 46(3), 467-498.
- Bedrijfsoprichting internationaal. (2012). *Belastingparadijs Nederland*. Opgeroepen op mei 31, 2017, van Nedrijfsoprichting internationaal: <http://bedrijfsoprichtinginternationaal.nl/belastingparadijzen/belastingparadijs-nederland>
- Beest, F. v., Braam, G., & Boelens, S. (2009, April). Quality of financial reporting: measuring qualitative characteristics. *NiCE Working Papers*, 1-40.
- Belastingdienst. (2016, november 18). *Factsheet Belastingontwijking*. Opgeroepen op mei 12, 2017, van Belastingdienst.nl: <https://belastingdienst-in-beeld.nl/themas/belastingheffing-en-internationale-structuren/factsheet-belastingontwijking/>
- Berle, A., & Means, G. (1932). *The Mordern Corporation and Private Proverty*. New York: McMillian.
- Böhmer, S., Hoogendoorn, M., & Kruit, R. (2016). *Ey Handboek jaarrekening 2016*. Rotterdam, Nederland: Wolters Kluwe.
- Bouwens, J., Leung, E., & Verriest, A. (2011). *Rapport over de evaluatie van de Wet toezicht financiële verslaggeving*. Tilburg: Tilburg University.
- Chalmers, K., Clinch, G., & Godgrey, J. (2008). Adoption of international financial reporting standards: impact on the value relevance of intangible assets. *Australian Accounting Review*, 18(3), 237-247.
- De Franco, G., Kothari, S., & Verdi, R. (2011). The benefits of Financial Statement comparability. *Journal of Accounting Research*, 49(4), 895-931.
- Desai, M., & Dharmapala, D. (2006). Corporate tax avoidance and High-powered incentives. *Journal of Financial Economics*, 79(1), 145-179.
- Desai, M., & Dharmapala, D. (2008). Tax and Corporate Governance: An Economic Approach. In W. Schön, *MPI Studies on intellectual Property, Competiton and Tax Law* (pp. 13-30). Berlin: Springer.
- Desai, M., & Dharmapala, D. (2009a). Earnings management, Corporate Tax Shelters, and Book-Tax Alignment. *National tax Journal*, 62(1), 169-186.

- Desai, M., & Dharmapala, D. (2009b). Corporate Tax Avoidance and Firm value. *The review of Economics and Statistics*, 91(3), 537-546.
- DFB Online. (2017, mei 18). *definitie belastingroute*. Opgeroepen op mei 18, 2017, van De Financieel begrippenlijst: <http://www.dfbonline.nl/begrip/13434/belastingroute>
- Dijk, M. v. (2017, mei 4). Staatsbedrijf NS ontwijkt fiscus weer. *Trouw*.
- Durnev, A., Li, T., & Magnan, M. (2017). Beyond tax avoidance: offshore firms' institutional environment and financial reporting quality. *Journal of Business, Finance & Accounting*.
- Duursma, M., & Tamminga, M. (2015, maart 25). NS ontwijkt nog steeds belasting via Ierse route. *NRC Handelsblad*.
- Eberhartinger, E. (1999). The Impact of Tax Rules on Financial Reporting in Germany, France, and the UK. *The International Journal of Accounting*, 34(1), 93-119.
- Eisenhardt, K. (1989). Agency theory: An assessment and review. *Academy of management review*, 14(1), 57-74.
- Eumedion. (2015, december 18). *Position Statement on corporate tax avoidance and tax transparency*. Opgeroepen op mei 8, 2017, van Eumedion.nl: <https://www.eumedion.nl/en/public/knowledgenetwork/position-papers/2015-12-tax-position-statement.pdf>
- Europese Commissie. (2012). *International Accounting Standard 12: Income taxes*. Brussel: EC.
- Europese Commissie. (2014). *Steuurmaatregel SA. 38374 Vermeende steun aan Starbucks*. Brussel: Europese Commissie.
- FASB. (2016). *Proposed Accounting Standards Update*. Norwalk: FASB.
- Francis, J., & Schipper, K. (1999). Have Financial Statements Lost Their Relevance? *Journal of accounting Research*, 37(2), 319-352.
- Fuest, C., Spengel, C., Finke, K., Heckemeyer, J., & Nusser, H. (2013). Profit shifting and aggressive tax planning by multinational firms: issues and options for reform. *ZEW Discussion Papers*, 13-078.
- Geest, M. v., Kleef, J., & Smits, H. (2013). *Het belastingparadijs*. Amsterdam: Business Contact.
- Gravelle, J. (2013). *Tax Havens: International Tax Avoidance*. Washington: Congressional Research Service.
- Groot, G. d., & Eikelenboom, S. (2015, maart 11). Fiscale België-route populair bij Nederlandse multinationals. *Financieel Dagblad*.
- Hanlon, M., & Heitzman, S. (2010). A review of Tax Research. *Journal of Accounting and Economics*, 50(3), 127-178.

- Hanlon, M., Hoopes, J., & Shroff, N. (2014). The Effect of Tax Authority Monitoring and Enforcement on Financial Reporting Quality. *Journal of the American Taxation Association*, 2, 137-170.
- Heijne, S., & Rengers, M. (2012, september 1). Een voorbeeld van een Nederlands bedrijf dat gebruik maakt van de lease-route is de NS. De NS richtte in 1998 de dochteronderneming NS Financial Services in Ierland op. Deze dochteronderneming koopt de treinstellen en andere materieel in. Vervolgens wordt. *Volkscrant*.
- Huijgenvoort, S. v. (2016, juli 18). Starbucks betaalt miljoenen staatssteun terug. *RTL Z*.
- Huijgevoort, S. v. (2016, januari 28). Dit is het plan van Brussel om belastingroutes af te knijpen. *RTL Z*.
- IASB. (2010, September 01). *Conceptual Framework for Financial Reporting 2010*. Opgeroepen op Mei 01, 2016, van <https://www.iasplus.com/en/standards/other/framework>
- IASB. (2015). *Snapshot: Conceptual Framework for financial Reporting*. London: IFRS Foundation.
- IASB. (2016, januari 19). *IAS 12 Income Taxes*. Opgeroepen op juni 5, 2017, van IASplus: <https://www.iasplus.com/en/standards/ias/ias12>
- Jensen, M., & Meckling, W. (1976). Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. *Journal of financial economics*, 3(4), 305-360.
- Jonas, G., & Blanchet, J. (2000). Assessing Quality of Financial Reporting. *Accounting Horizons*, 14(3), 353-363.
- Jones, M., & Smith, M. (2014). Traditional and alternative methods of measuring the understandability of accounting narratives. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 27(1), 183-208.
- Kakebeeke, P., & Berentsen, L. (2016, mei 1). Belastingontwijking is ook voor beleggers een punt. *Financieel Dagblad*.
- Kam, C. d., Koopmans, L., & Wellink, A. (2015). *Overheidsfinanciën*. Groningen: Noordhoff Uitgevers.
- Koonce, L., Nelson, K., & Shajesepeare, C. (2011). Judging the Relevance of Fair value for Financial instruments. *The Accounting Review*, 86(6), 2075-2098.
- Lang, M., Raedy, J., & Yetman, M. (2003). How representative are firms that are cross-listed in the United States? An analysis of accounting quality. *Journal of Accounting Research*, 41(2), 363-386.
- Leuz, C., Nanda, D., & Wysocki, P. (2003). Earnings management and investor protection: an international comparison. *Journal of Financial Economics*, 69, 505-527.

- Li, F. (2008). Annual report readability, current earnings and earnings persistence. *Journal of Accounting and Economics*, 45(2), 183-208.
- Loomis, S. (2011). The Double Irish Sandwich: Reforming Overseas Tax. *St. Mary's Law Journal*, 43, 825-854.
- Maines, L., & Wahlen, J. (2006). The nature of Accounting Information Reliability: Inferences from Archival and Experimental Research. *Accounting Horizons*, 20(4), 39-425.
- Manzon, G., & Plesko, G. (2002). The relation between financial and tax reporting measures of income. *Tax Law Review*, 55, 175-214.
- Mitra, S., & Hossain, M. (2009). Value-relevance of pension transition adjustments and other comprehensive income components in the adoption year of SFAS No. 158. *Review of Quantitative Finance and Accounting*, 33(3), 279-301.
- Nichols, C., & Wahlen, J. (2004). How do Earnings numbers Relate tot Stock Returns? A review of classic accounting research with updated evidence. *Accounting Horizons*, 18(4), 263-286.
- Noorlander, A. (2014, november 14). Zo ontwijkt Starbucks belasting. NOS.
- NOS. (2016, februari 18). Google sluist bijna 11 miljard euro door via Nederland. NOS.
- OECD. (2013). *Addressing Base Erosion and Profit Shifting*. Paris: OECD Publishing.
- Oxfam Novib. (2013). *De Nederlandse Route: Hoe arme landen inkomsten mislopen via belastinglek Nederland*. Amsterdam: Oxfam Novib.
- PWC. (2016). *Financial Statement Presentation*. US: PWC.
- Rego, S. (2003). Tax avoidance Activities of U.S. Multinational Corporations. *Contemporary Accounting research*, 20(4), 805-833.
- Reijn, G. (2015, oktober 6). Plan om belastingontduiking multinationals tegen te gaan. *Volkskrant*.
- Römgens, I., & Kiezebrink, V. (2016). *Grote bedrijven, kleine lasten: Een onderzoek naar de effectieve belastingdruk van grote Nederlandse bedrijven*. Amsterdam: SOMO.
- Rooijendijk, L. (2016, mei 2). Beleggers willen fiscaal open boek. *Transparancy*.
- Schipper, K., & Vincent, L. (2003). Earnings quality. *Accounting Horizons*, 17, 97-110.
- Segenhout, J. (2017, februari 21). Eu dicht Nederlandse sluiptoure voor belastingontwijking. *Financieel Dagblad*.
- Stevens, L. (2015). *Elementair Belastingrecht*. Deventer: Wolters Kluwer.

- Subramaniam, N. (2006). Agency theory and accounting research: An overview of some conceptual and empirical issues. In Z. Hoque, *Methodological Issues in Accounting research: Theories and methods* (pp. 55-82). Londres: Spiramus.
- Tax Justice Nederland. (2016). *Van de race naar de bodem naar eerlijke belastingen*. Utrecht: Tax Justice NL.
- Tax Justice Network. (2013, oktober). *Transfer pricing*. Opgeroepen op mei 30, 2017, van Taxjustie.net: <http://www.taxjustice.net/topics/corporate-tax/transfer-pricing/>
- Wensink, J. (2014, november 07). Big 4 hebben sleutelrol in belastingroutes. *CM*.
- Weyzig, F. (2013). *Evaluation Issues in Financing for development: Analysing effects of Dutch corporate tax policy on developing countries*. Den Haag: IOB Study.
- Yip, R., & Young, D. (2012). Does mandatory IFRS adoption improve information comparability. *The accounting Review*, 87(5), 1767-1789.
- Zembla. (2015, maart 11). *Nederland Belastingparadijs, het vervolg*. Opgeroepen op mei 1, 2017, van Zembla.vara.nl: <https://zembla.vara.nl/dossier/uitzending/nederland-belastingparadijs-het-vervolg>
- Zhao, R. (2002). Relative value relevance of R&D reporting: an international comparison. *Journal of international financial management & accounting*, 13(2), 153-174.

Appendix A Eisen aan de jaarrekening vanuit de kwalitatieve kenmerken

Relevantie:

- De jaarrekening bevat een voorspelling van het toekomstige effectieve belastingpercentage.
- De jaarrekening bevat informatie over de risico's met betrekking tot belastingen.
- Er is informatie over de waardering van belastingen.
- Er wordt toegelicht hoe belastingen invloed hebben op de ondernemingsactiviteiten.

Getrouwe weergave:

- Er wordt uitleg gegeven van de aannamen en schattingen van de belastingen.
- Er wordt uitleg gegeven waarom bepaalde accountingprincipes worden gebruikt.
- In de toelichting is een paragraaf over de belastingen opgenomen.
- Er is informatie over dochterondernemingen en waar ze opereren.

Begrijpelijkheid

- Toelichting over belastingbeleid is begrijpelijk.
- Bij toelichting wordt gebruik gemaakt van tabellen en schema's.
- Informatie over de belasting bevat geen vakjargon.

Vergelijkbaarheid:

- Er wordt uitleg gegeven over de veranderingen in belastingregels en tarieven en wat de gevolgen daarvan zijn.
- Er wordt uitleg gegeven over veranderingen in aannamen en schattingen voor de belastingen en wat de gevolgen daarvan zijn voor de jaarrekening.
- Er worden vergelijkende cijfers gegeven van voorgaande jaren en toegelicht waarom er een verandering is.
- Informatie die gegeven wordt in de jaarrekening is vergelijkbaar met andere ondernemingen.
- Jaarrekening bevat financiële ratio's zoals de effectieve belastingdruk en de verschuldigde belasting als percentage van de omzet.

Appendix B De toelichtingseisen over belastingen uit de accounting standaard van IFRS

Toelichting over de belangrijkste componenten van de belastinglast:

- De acute belastinglast of belastingbate.
- Aanpassingen van de belastinglast van vorige jaren.
- Het bedrag aan latente belastingen door veranderingen in tarieven of belastingregels.
- Het bedrag aan latente belastingen door het ontstaan of terugnemen van tijdelijke verschillen.
- Het bedrag aan belastingvoordeel dat ontstaat door verliesverrekening, niet erkende fiscale verliezen of tijdelijke verschillen uit vorige perioden die huidige acute belastinglast verlagen.
- Het bedrag aan belastingvoordeel dat ontstaat door verliesverrekening, niet erkende fiscale verliezen of tijdelijke verschillen uit vorige perioden die huidige latente belastinglast verlagen.
- Het bedrag aan belastinglast of belastingbate door stelselwijzigingen of de correctie van fouten, voor zover deze niet retrospectief zijn verwerkt.

Toelichting andere onderdelen van het belastingbeleid:

- Het totaalbedrag aan belastingen dat rechtstreeks in het eigen vermogen is verwerkt.
- De samenhangende belastingpost voor iedere component van het overzicht totaalresultaat.
- Een toelichting op het gemiddelde effectieve belastingtarief en het toepasselijke statutaire belastingtarief.
- Een toelichting op de oorzaak van de verandering in het effectieve belastingtarief.
- Het bedrag aan verliezen die voor voorwaartse verliescompensatie in aanmerking komen en de bedragen van verrekenbare tijdelijke verschillen, voor zover deze bedragen niet in de waardering van de latente belastingverplichtingen zijn verwerkt en evenmin als latente belastingvordering zijn geactiveerd.
- Het totaalbedrag van de tijdelijke verschillen met betrekking tot investeringen in groepsmaatschappijen, joint ventures en deelnemingen, waarvoor geen latente belastingverplichtingen zijn opgenomen.
- Voor ieder belastbaar tijdelijk verschil, verrekenbaar tijdelijk verschil, beschikbare voorwaartse verliescompensatie en toekomstige verrekening mogelijkheid wordt het volgende vermeld:
  - Het bedrag aan latente belastingvorderingen en -verplichtingen dat in de balans is opgenomen en
  - Het bedrag aan latente belastinglast dat in de winst-en-verliesrekening is verwerkt, voor zover dit niet al uit de toelichting op de wijzigingen in de balanspost blijkt.
- Voor gestaakte activiteiten wordt een toelichting gegeven over de belastinglast over de winst of verlies van beëindiging en het resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening over het boekjaar met vergelijkende cijfers.

- Toelichting over het effect van voorgestelde of gedeclareerde dividenden waarvoor nog geen verplichting is opgenomen en die gevolgen hebben voor de verschuldigde belasting in de volgende periode.
- Als bij een overname waarbij de rechtspersoon de overnemende partij is een wijziging in haar latente belastingvordering optreedt moet het bedrag van die verandering worden vermeld.
- De bij een overname verworven latente belastingvoordelen die niet op de overnamedatum maar pas daarna worden opgenomen: een beschrijving van de gebeurtenis of verandering van omstandigheden die tot het opnemen van de latente belastingvoordelen heeft geleid.
- Als sprake is van tariefverschillen of andere verschillen bij het inhouden of uitkeren van winsten of reserves moet de aard en omvang van het potentiële belastingbedrag toegelicht worden.
- Het geactiveerde bedrag van de latente belastingvordering en de reden die het opnemen daarvan rechtvaardigt toe te lichten als:
  - de realisatie van de latente belastingvordering afhankelijk is van toekomstige fiscale winst die uitgaat boven de fiscale winst die uit de afloop van belastbare tijdelijke verschillen voortvloeien; en
  - de rechtspersoon een verlies heeft geleden in de verslagperiode of de voorgaande periode in het land waarop de latente belastingvordering betrekking heeft.

Appendix C De toelichtingseisen voor belastingen uit de accounting standaard van US GAAP

Toelichting op de belastingposten in de balans:

- Toelichting op de totale latente belastingverplichtingen en totale latente belastingvorderingen voor iedere periode.
- De waarde van de waarderingssuitkering en verandering in de waarderingssuitkering.
- Het belastingeffect van ieder tijdelijk verschil en voorwaartse verliesverrekening die zorgt voor een stijging in latente belastingvorderingen en –verplichtingen.
- Het bedrag en vervaldatum van niet-opgenomen fiscale verliezen of verrekeningsmogelijkheden.
- Toelichting van de tijdelijke verschillen waarvoor geen latente belastingverplichting is opgenomen. De toelichting bestaat uit: een beschrijving van ieder verschil, het bedrag van het verschil en het bedrag van de verplichting. Deze toelichting moet alleen gegeven worden als de tijdelijke verschillen gerelateerd zijn aan investeringen in buitenlandse groepsmaatschappijen en joint ventures.
- Overige toelichtingen:
  - De oorzaak en het effect van significante veranderingen die invloed hebben op de vergelijkbaarheid.
  - Deel van waarderingssuitkering voor latente belastingvorderingen waarvoor er belastingvoordelen erkend zijn.
  - De belastinglast of belastingbete opgenomen in het eigen vermogen.

Toelichting op belastingposten in de winst- en verliesrekening:

- Belangrijke componenten van de belastinglast:
  - Acute belastinglast of belastingbete.
  - De latente belastinglast of belastingbete.
  - Belastingvoordelen door innovatiebox of soortgelijke regeling.
  - Belastingvoordeel door voorwaartse verliezen.
  - Het gebruik van belastingsubsidies.
  - Belastinglast die het gevolg is van het uitkeren van belastingvoordelen aan aandeelhouders.
  - Veranderingen in latente belastingvordering of –verplichting door veranderingen in tarieven of belastingregels.
  - Veranderingen in de waarderingssuitkering aan het begin van het boekjaar door veranderingen in schattingen.
- Toelichting over het verschil tussen effectieve belastingpercentage en statutaire belastingpercentage.
- Belastinglast of belastingbete uit gewone bedrijfsuitoefening met splitsing voor binnenlandse en buitenlandse activiteiten.
- Belastinglast of belastingbete uit gestaakte activiteiten.
- Cumulatief effect op de belastinglast van een stelselwijziging.

Toelichting over de onzekerheid van belastingposities:

- Kwalitatieve discussie van de posities waar een significante verandering in kan komen over de volgende 12 maanden.
  - Oorzaak van onzekerheid.
  - Oorzaak van gebeurtenis waardoor verandering kan ontstaan.
  - Schatting van de verandering.
- Tabel met begin- en eindwaarden van niet-opgenomen belastingvoordelen van onzekere belastingposities.
  - Het totaalbedrag van toe- of afname in het belastingvoordeel door een belastingpositie van vorige periode.
  - Totaalbedrag aan toe- of afname in belastingvoordeel door een belastingpositie van huidige periode.
  - Het bedrag van afname in niet-opgenomen belastingvoordelen door overeenstemming met de belastingdienst.
  - Afname in niet-opgenomen belastingvoordelen door verloop van tijd.
- Niet-opgenomen belastingvoordelen die als ze wel opgenomen zijn invloed hebben op de effectieve belastingdruk.
- Toelichting over de belastingaanslagen die nog niet zijn vastgesteld door de belastingdienst.

Appendix D Resultaten van de analyse van de jaarrekeningen van de NS

Criteria	2012	2013	2014	2015	2016
1. Conceptual framework					
Relevantie					
De jaarrekening bevat een voorspelling van het toekomstige effectieve belastingpercentage	nee	nee	nee	nee	nee
De jaarrekening bevat informatie over de risico's met betrekking tot belastingen	nee	nee	nee	nee	nee
Er is informatie over de waardering van belastingen	ja	ja	ja	ja	ja
Er wordt toegelicht hoe belastingen invloed hebben op de ondernemingsactiviteiten	nee	nee	nee	nee	nee
Getrouwe weergave					
Er wordt uitleg gegeven van de aannamen en schattingen van de belastingen	ja	ja	ja	ja	ja
Er wordt uitleg gegeven waarom bepaalde accountingprincipes worden gebruikt	ja	ja	ja	ja	ja
In de toelichting is een paragraaf over de belastingen opgenomen	ja	ja	ja	ja	ja
Er is informatie over dochterondernemingen en waar ze opereren	ja	ja	ja	ja	ja
Begrijpelijkheid					
Toelichting over belastingbeleid is begrijpelijk	ja	ja	ja	ja	ja
Bij toelichting wordt gebruik gemaakt van tabellen en schema's	ja	ja	ja	ja	ja
Informatie over de belasting bevat geen vakjargon	ja	ja	ja	ja	ja
Vergelijkbaarheid					
Er wordt uitleg gegeven over de veranderingen in belastingregels en tarieven en wat de gevolgen daarvan zijn	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Er wordt uitleg gegeven over veranderingen in aannamen en schattingen over de belastingen en wat de gevolgen daarvan zijn voor de jaarrekening	nvt	nvt	ja	nvt	nvt
Er worden vergelijkende cijfers gegeven van voorgaande jaren en waarom er een verandering is	ja	ja	ja	ja	ja
Informatie die gegeven wordt in de jaarrekening is vergelijkbaar met andere ondernemingen	ja	ja	ja	ja	ja
Jaarrekening bevat financiële ratio's zoals de effectieve belastingdruk en de verschuldigde belasting als percentage van de omzet	ja	ja	ja	ja	ja
2. Maatschappij					
Country-by-country-reporting	nee	nee	nee	nee	nee

Toelichting over risico's van belastingbeleid	nee	nee	nee	nee	nee
3.Accounting standaard IFRS					
Toelichting over de belangrijkste componenten van de belastinglast:					
De acute belastinglast of belastingbete	ja	ja	ja	ja	ja
Aanpassingen van de belastinglast van vorige jaren	ja	ja	ja	ja	ja
Het bedrag aan latente belastingen door veranderingen in tarieven of belastingregels	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Het bedrag aan latente belastingen door het ontstaan of terugnemen van tijdelijke verschillen	ja	ja	ja	ja	ja
Het bedrag aan belastingvoordeel dat ontstaat door verliesverrekening, niet erkende fiscale verliezen of tijdelijke verschillen uit vorige perioden die huidige acute belastinglast verlagen	ja	ja	ja	ja	ja
Het bedrag aan belastingvoordeel dat ontstaat door verliesverrekening, niet erkende fiscale verliezen of tijdelijke verschillen uit vorige perioden die huidige latente belastinglast verlagen	ja	ja	ja	ja	ja
Het bedrag aan belastinglast of belastingbete door stelselwijzigingen of de correctie van fouten, voor zover deze niet retrospectief zijn verwerkt	nvt	nvt	ja	nvt	nvt
Toelichting overige onderdelen van het belastingbeleid:					
Het totaalbedrag aan belastingen dat rechtstreeks in het eigen vermogen is verwerkt	ja	ja	ja	ja	ja
De samenhangende belastingpost voor iedere component van het overzicht totaalresultaat	ja	ja	ja	ja	ja
Een toelichting op het gemiddelde effectieve belastingtarief en het toepasselijke statutaire belastingtarief	ja	ja	ja	ja	ja
Een toelichting op de oorzaak van de verandering in het effectieve belastingtarief	ja	ja	ja	ja	ja
Het bedrag aan verliezen die voor voorwaartse verliescompensatie in aanmerking komen en de bedragen van verrekenbare tijdelijke verschillen, voor zover deze bedragen niet in de waardering van de latente belastingverplichtingen zijn verwerkt en evenmin als latente belastingvordering zijn geactiveerd	ja	ja	ja	ja	ja
Het totaalbedrag van de tijdelijke verschillen met betrekking tot investeringen in groepsmaatschappijen, joint ventures en deelnemingen, waarvoor geen latente belastingverplichtingen zijn opgenomen	nee	nee	ja	ja	ja

Voor ieder belastbaar tijdelijk verschil, verrekenbaar tijdelijk verschil, beschikbare voorwaartse verliescompensatie en toekomstige verrekening mogelijkheid	ja	ja	ja	ja	ja
Voor gestaakte activiteiten wordt een toelichting gegeven over de belastinglast over de winst of verlies van beëindiging en het resultaat uit gewone bedrijfsuitoefening over het boekjaar met vergelijkende cijfers	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Toelichting over het effect van voorgestelde of gedeclareerde dividenden waarvoor nog geen verplichting is opgenomen en die gevolgen hebben voor de verschuldigde belasting in de volgende periode	nee	nee	nee	nee	nee
Als bij een overname waarbij de rechtspersoon de overnemende partij is een wijziging in haar latente belastingvordering optreedt moet het bedrag van die verandering worden vermeld	nee	nee	nee	nee	nee
De bij een overname verworven latente belastingvoordelen niet op de overnamedatum maar pas daarna worden opgenomen: een beschrijving van de gebeurtenis of verandering van omstandigheden die tot het opnemen van de latente belastingvoordelen heeft geleid.	nee	nee	nee	nee	nee
Als sprake is van tariefverschillen of andere verschillen bij het inhouden of uitkeren van winsten of reserves moet de aard en omvang van het potentiële belastingbedrag toegelicht worden	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Het geactiveerde bedrag van de latente belastingvordering en de reden die het opnemen daarvan rechtvaardigt toe te lichten	ja	ja	ja	ja	ja

Appendix E Resultaten van de analyse van de jaarrekeningen van ASML

Criteria	2012	2013	2014	2015	2016
1. Conceptual framework					
Relevantie					
De jaarrekening bevat een voorspelling van het toekomstige effectieve belastingpercentage	nee	nee	nee	ja	ja
De jaarrekening bevat informatie over de risico's met betrekking tot belastingen	ja	ja	ja	ja	ja
Er is informatie over de waardering van belastingen	ja	ja	ja	ja	ja
Er wordt toegelicht hoe belastingen invloed hebben op de ondernemingsactiviteiten	ja	ja	ja	ja	ja
Getrouwe weergave					
Er wordt uitleg gegeven van de aannamen en schattingen van de belastingen	ja	ja	ja	ja	ja
Er wordt uitleg gegeven waarom bepaalde accountingprincipes worden gebruikt	ja	ja	ja	ja	ja
In de toelichting is een paragraaf over de belastingen opgenomen	ja	ja	ja	ja	ja
Er is informatie over dochterondernemingen en waar ze opereren	ja	ja	ja	ja	ja
Begrijpelijkheid					
Toelichting over belastingbeleid is begrijpelijk	ja	ja	ja	ja	ja
Bij toelichting wordt gebruik gemaakt van tabellen en schema's	ja	ja	ja	ja	ja
Informatie over de belasting bevat geen vakjargon	ja	ja	ja	ja	ja
Vergelijkbaarheid					
Er wordt uitleg gegeven over de veranderingen in belastingregels en tarieven en wat de gevolgen daarvan zijn	ja	ja	ja	ja	ja
Er wordt uitleg gegeven over veranderingen in aannamen en schattingen over de belastingen en wat de gevolgen daarvan zijn voor de jaarrekening	ja	ja	ja	ja	ja
Er worden vergelijkende cijfers gegeven van voorgaande jaren en waarom er een verandering is	ja	ja	ja	ja	ja
Informatie die gegeven wordt in de jaarrekening is vergelijkbaar met andere ondernemingen	ja	ja	ja	ja	ja

Jaarrekening bevat financiële ratio's zoals de effectieve belastingdruk en de verschuldigde belasting als percentage van de omzet	ja	ja	ja	ja	ja
2. Maatschappij					
Country-by-country-reporting	nee	nee	nee	nee	nee
Toelichting over risico's van belastingbeleid	ja	ja	ja	ja	ja
3. Accounting standaarden US GAAP					
Toelichting op de belastingposten in de balans					
Toelichting op de totale latente belastingverplichtingen en totale latente belastingvorderingen voor iedere periode	ja	ja	ja	ja	ja
De waarde van de waarderingssuikering en verandering in de waarderingssuikering	ja	ja	ja	ja	ja
Het belastingeffect van ieder tijdelijk verschil en voorwaartse verliesverrekening die zorgt voor een stijging in latente belastingvorderingen en –verplichtingen	ja	ja	ja	ja	ja
Het bedrag en vervaldata van niet-opgenomen fiscale verliezen of verrekeningsmogelijkheden	ja	ja	ja	ja	ja
Toelichting van de tijdelijke verschillen waarvoor geen latente belastingverplichting is opgenomen	ja	ja	ja	ja	ja
De oorzaak en het effect van significante veranderingen die invloed hebben op de vergelijkbaarheid	ja	ja	ja	ja	ja
Deel van waarderingssuikering voor latente belastingvorderingen waarvoor er belastingvoordelen erkend zijn	ja	ja	ja	ja	ja
De belastinglast of belastingbate opgenomen in het eigen vermogen	ja	ja	ja	ja	ja
Toelichting op belastingposten in de winst- en verliesrekening					
A. Belangrijke componenten van belastinglast:					
Acute belastinglast of belastingbate	ja	ja	ja	ja	ja
De latente belastinglast of belastingbate	ja	ja	ja	ja	ja
Belastingvoordelen door innovatiebox of soortgelijke regeling	ja	ja	ja	ja	ja
Belastingvoordeel door voorwaartse verliezen	ja	ja	ja	ja	ja
Het gebruik van belastingsubsidies	ja	ja	ja	ja	ja

Belastinglast die het gevolg is van het uitkeren van belastingvoordelen aan aandeelhouders	nee	nee	nee	nee	nee
Veranderingen in latente belastingvordering of –verplichting door veranderingen in tarieven of belastingregels	ja	nvt	ja	ja	ja
Veranderingen in de waarderingsuitkering aan het begin van het boekjaar door veranderingen in schattingen	ja	ja	ja	ja	ja
B. verschil tussen effectief en statutair belastingpercentage	ja	ja	ja	ja	ja
C. Belastinglast of belastingbate uit gewone bedrijfsuitoefening met splitsing voor binnenlandse en buitenlandse activiteiten	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
D. Belastinglast of belastingbate uit gestaakte activiteiten	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
E. Cumulatief effect op de belastinglast van een stelselwijziging	ja	ja	nvt	ja	ja
Toelichting over de onzekerheid van belastingposities					
Kwalitatieve discussie van de posities waar een significante verandering in kan komen over de volgende 12 maanden	ja	ja	ja	ja	ja
Tabel met begin- en eindwaarden van niet-opgenomen belastingvoordelen van onzekere belastingposities	ja	ja	ja	ja	ja
Niet-opgenomen belastingvoordelen die als ze wel opgenomen zijn invloed hebben op de effectieve belastingdruk	ja	ja	ja	ja	ja
Toelichting over de belastingaanslagen die nog niet zijn vastgesteld door de belastingdienst	ja	ja	ja	ja	ja

Appendix F Resultaten van de analyse van de jaarrekeningen van Starbucks

Criteria	2014	2013	2014	2015	2016
1. Conceptual framework					
Relevantie					
De jaarrekening bevat een voorspelling van het toekomstige effectieve belastingpercentage	nee	ja	ja	ja	ja
De jaarrekening bevat informatie over de risico's met betrekking tot belastingen	ja	ja	ja	ja	ja
Er is informatie over de waardering van belastingen	ja	ja	ja	ja	ja
Er wordt toegelicht hoe belastingen invloed hebben op de ondernemingsactiviteiten	ja	ja	ja	ja	ja
Getrouwe weergave					
Er wordt uitleg gegeven van de aannamen en schattingen van de belastingen.	ja	ja	ja	ja	ja
Er wordt uitleg gegeven waarom bepaalde accountingprincipes worden gebruikt	ja	ja	ja	ja	ja
In de toelichting is een paragraaf over de belastingen opgenomen	ja	ja	ja	ja	ja
Er is informatie over dochterondernemingen en waar ze opereren	nee	nee	nee	nee	nee
Begrijpelijkheid					
Toelichting over belastingbeleid is begrijpelijk	ja	ja	ja	ja	ja
Bij toelichting wordt gebruik gemaakt van tabellen en schema's	ja	ja	ja	ja	ja
Informatie over de belasting bevat geen vakjargon	ja	ja	ja	ja	ja
Vergelijkbaarheid					
Er wordt uitleg gegeven over de veranderingen in belastingregels en tarieven en wat de gevolgen daarvan zijn	nvt	ja	ja	ja	ja
Er wordt uitleg gegeven over veranderingen in aannamen en schattingen over de belastingen en wat de gevolgen daarvan zijn voor de jaarrekening	ja	ja	ja	ja	ja
Er worden vergelijkende cijfers gegeven van voorgaande jaren en waarom er een verandering is	ja	ja	ja	ja	ja
Informatie die gegeven wordt in de jaarrekening is vergelijkbaar met andere ondernemingen	ja	ja	ja	ja	ja

Jaarrekening bevat financiële ratio's zoals de effectieve belastingdruk en de verschuldigde belasting als percentage van de omzet	ja	ja	ja	ja	ja
2. Maatschappij					
Country-by-country-reporting	nee	nee	nee	nee	nee
Toelichting over risico's van belastingbeleid	ja	ja	ja	ja	ja
3. Accounting standaarden US GAAP					
Toelichting op de belastingposten in de balans					
Toelichting op de totale latente belastingverplichtingen en totale latente belastingvorderingen voor iedere periode	ja	ja	ja	ja	ja
De waarde van de waarderingssuikering en verandering in de waarderingssuikering	ja	ja	ja	ja	ja
Het belastingeffect van ieder tijdelijk verschil en voorwaartse verliesverrekening die zorgt voor een stijging in latente belastingvorderingen en –verplichtingen	ja	ja	ja	ja	ja
Het bedrag en vervaldatum van niet-opgenomen fiscale verliezen of verrekeningsmogelijkheden	ja	ja	ja	ja	ja
Toelichting van de tijdelijke verschillen waarvoor geen latente belastingverplichting is opgenomen	ja	ja	ja	ja	ja
De oorzaak en het effect van significante veranderingen die invloed hebben op de vergelijkbaarheid	ja	ja	ja	ja	ja
Deel van waarderingssuikering voor latente belastingvorderingen waarvoor er belastingvoordelen erkend zijn	ja	ja	ja	ja	ja
De belastinglast of belastingbate opgenomen in het eigen vermogen	nee	ja	ja	ja	ja
Toelichting op belastingposten in de winst- en verliesrekening:					
A. Belangrijke componenten van belastinglast:					
Acute belastinglast of belastingbate	ja	ja	ja	ja	ja
De latente belastinglast of belastingbate	ja	ja	ja	ja	ja
Belastingvoordelen door innovatiebox of soortgelijke regeling	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Belastingvoordeel door voorwaartse verliezen	ja	ja	ja	Ja	ja

Het gebruik van belastingsubsidies	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Belastinglast die het gevolg is van het uitkeren van belastingvoordelen aan aandeelhouders	nee	nee	nee	nee	nee
Veranderingen in latente belastingvordering of –verplichting door veranderingen in tarieven of belastingregels	ja	ja	ja	ja	ja
Veranderingen in de waarderingsuitkering aan het begin van het boekjaar door veranderingen in schattingen	ja	ja	ja	ja	ja
B. Toelichting over het verschil tussen effectieve belastingpercentage en statutaire belastingpercentage	ja	ja	ja	ja	ja
C. Belastinglast of belastingbate uit gewone bedrijfsuitoefening met splitsing voor binnenlandse en buitenlandse activiteiten	ja	ja	ja	ja	ja
D. Belastinglast of belastingbate uit gestaakte activiteiten	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
E. Cumulatief effect op de belastinglast van een stelselwijziging	nvt	ja	ja	ja	ja
Toelichting over de onzekerheid van belastingposities:					
Kwalitatieve discussie van de posities waar een significante verandering in kan komen over de volgende 12 maanden	ja	ja	ja	ja	ja
Tabel met begin- en eindwaarden van niet-opgenomen belastingvoordelen van onzekere belastingposities	ja	ja	ja	ja	ja
Niet-opgenomen belastingvoordelen die als ze wel opgenomen zijn invloed hebben op de effectieve belastingdruk	ja	ja	ja	ja	ja
Toelichting over de belastingaanslagen die nog niet zijn vastgesteld door de belastingdienst	ja	ja	ja	ja	ja

Appendix G Resultaten van de analyse van de jaarrekeningen van Google

Criteria	2012	2013	2014	2015	2016
1. Conceptual framework					
Relevantie					
De jaarrekening bevat voorspelling van het toekomstige effectieve belastingpercentage	ja	ja	ja	ja	ja
De jaarrekening bevat informatie over de risico's met betrekking tot belastingen	ja	ja	ja	ja	ja
Er is informatie over de waardering van belastingen	ja	ja	ja	ja	ja
Er wordt toegelicht hoe belastingen invloed hebben op de ondernemingsactiviteiten	ja	ja	ja	ja	ja
Getrouwe weergave					
Er wordt uitleg gegeven van de aannamen en schattingen van de belastingen	ja	ja	ja	ja	ja
Er wordt uitleg gegeven waarom bepaalde accountingprincipes worden gebruikt	ja	ja	ja	ja	ja
In de toelichting is een paragraaf over de belastingen opgenomen	ja	ja	ja	ja	ja
Er is informatie over dochterondernemingen en waar ze opereren	nee	nee	nee	nee	nee
Begrijpelijkheid					
Toelichting over belastingbeleid is begrijpelijk	ja	ja	ja	ja	ja
Bij toelichting wordt gebruik gemaakt van tabellen en schema's	ja	ja	ja	ja	ja
Informatie over de belasting bevat geen vakjargon	ja	ja	ja	ja	ja
Vergelijkbaarheid					
Er wordt uitleg gegeven over de veranderingen in belastingregels en tarieven en wat de gevolgen daarvan zijn	ja	ja	ja	ja	ja
Er wordt uitleg gegeven over veranderingen in aannamen en schattingen over de belastingen en wat de gevolgen daarvan zijn voor de jaarrekening	ja	ja	ja	ja	ja
Er worden vergelijkende cijfers gegeven van voorgaande jaren en waarom er een verandering is	ja	ja	ja	ja	ja
Informatie die gegeven wordt in de jaarrekening is vergelijkbaar met andere ondernemingen	ja	ja	ja	ja	ja
Jaarrekening bevat financiële ratio's zoals de effectieve belastingdruk en de verschuldigde belasting als percentage van de omzet	ja	ja	ja	ja	ja
2. Maatschappij					
Country-by-country-reporting	nee	nee	nee	nee	nee

Toelichting over risico's van belastingbeleid	ja	ja	ja	ja	ja
3. Accounting standaarden US GAAP					
Toelichting op de belastingposten in de balans					
Toelichting op de totale latente belastingverplichtingen en totale latente belastingvorderingen voor iedere periode	ja	ja	ja	ja	ja
De waarde van de waarderingssuitkering en verandering in de waarderingssuitkering	ja	ja	ja	ja	ja
Het belastingeffect van ieder tijdelijk verschil en voorwaartse verliesverrekening die zorgt voor een stijging in latente belastingvorderingen en – verplichtingen	ja	ja	ja	ja	ja
Het bedrag en vervaldata van niet-opgenomen fiscale verliezen of verrekeningsmogelijkheden	ja	ja	ja	ja	ja
Toelichting van de tijdelijke verschillen waarvoor geen latente belastingverplichting is opgenomen	ja	ja	ja	ja	ja
De oorzaak en het effect van significante veranderingen die invloed hebben op de vergelijkbaarheid	ja	ja	ja	ja	ja
Deel van waarderingssuitkering voor latente belastingvorderingen waarvoor er belastingvoordelen erkend zijn	ja	ja	ja	ja	ja
De belastinglast of belastingbate opgenomen in het eigen vermogen	ja	ja	ja	ja	ja
Toelichting op belastingposten in de Winst- en verliesrekening:					
A. Belangrijke componenten van belastinglast:					
Acute belastinglast of belastingbate	ja	ja	ja	ja	ja
De latente belastinglast of belastingbate	ja	ja	ja	ja	ja
Belastingvoordelen door innovatiebox of soortgelijke regeling	ja	ja	ja	ja	ja
Belastingvoordeel door voorwaartse verliezen	ja	ja	ja	ja	ja
Het gebruik van belastingsubsidies	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt
Belastinglast die het gevolg is van het uitkeren van belastingvoordelen aan aandeelhouders	nee	nee	nee	nee	nee
Veranderingen in latente belastingvordering of – verplichting door veranderingen in tarieven of belastingregels	ja	ja	ja	ja	ja
Veranderingen in de waarderingssuitkering aan het begin van het boekjaar door veranderingen in schattingen	ja	ja	ja	ja	ja
B. Toelichting over het verschil tussen effectieve belastingpercentage en statutaire belastingpercentage	ja	ja	ja	ja	ja

C. Belastinglast of belastingbate uit gewone bedrijfsuitoefening met splitsing voor binnenlandse en buitenlandse activiteiten	ja	ja	ja	ja	ja
D. Belastinglast of belastingbate uit gestaakte activiteiten	ja	ja	ja	ja	ja
E. Cumulatief effect op de belastinglast van een stelselwijziging	nvt	nvt	ja	ja	ja
Toelichting over de onzekerheid van belastingpositie:					
Kwalitatieve discussie van de positie waar een significante verandering in kan komen over de volgende 12 maanden	ja	ja	ja	ja	ja
Tabel met begin- en eindwaarden van niet-opgenomen belastingvoordelen van onzekere belastingposities	ja	ja	ja	ja	ja
Niet-opgenomen belastingvoordelen die als ze wel opgenomen zijn invloed hebben op de effectieve belastingdruk	ja	ja	ja	ja	ja
Toelichting over de belastingaanslagen die nog niet zijn vastgesteld door de belastingdienst	ja	ja	ja	ja	ja